11
2016
ročník 68

Foto Lenka Šimková

TÉMA
Digitální repozitář NTK

KNIHOVNY V POLSKU
Prestiž a ocenění profese

KNIHOVNI STATISTIKA
Fond a jeho zastarávání

čtenář

MĚSÍČNÍK PRO KNIHOVNY

9 770011 232004 11
Cena 40 Kč

Konference *Knihovny současnosti 2016* s. 396–398

↑ Pohled do auditoria
Foto Miloslav Linc

↑ Vystoupení Tomáše Řeháka, ředitele Městské knihovny v Praze dne 6. 9. 2016 *Foto Miloslav Linc*

Válka Walkerových s. 414–416

↑ Jiří W. Procházka během letošního workshopu CONiáš
Foto Dušan Davaj Vindiš

↑ Klára Smolíková během workshopu se začínajícími čtenáři v turnovské knihovně *Foto Eva Kordová*

Neušlo nám
s. 406

← Momentka z diskuse na téma Knihovny v digitálním věku 4. 10. 2016
Foto Archiv Městské knihovny v Praze

čtenář MĚSÍČNÍK PRO KNIHOVNY 11 / 2016 / ročník 68

OBSAH

383... TÉMA **Institucionální digitální repozitář NTK** | Michaela Charvátová

AKTUÁLNĚ – Týden knihoven
389... **Jubilejní dvacátý Týden knihoven** | –JaC–
389... **Knihovny našly svůj talent v roce 2016 ve Vsetíně** | Kateřina Janošková
390... **Kontakt čtenářů se spisovateli** | Roman Giebisch
390... **Středočeský Kramerius 2016** | (vlk)

KONFERENCE
391... **Profese knihovníka** | Markéta Kukrechtová
392... **Úvaha o profesní situaci knihovníků v Polsku** | Edyta Bezzubik
396... **Ohlédnutí za konferencí Knihovny současnosti 2016** | Miloslav Linc
397... **Bezpečnost v knihovnách aneb Libri catenati nestačí** | Jiří Mika, Pavla Vlková
399... **Noví nositelé medaile Z. V. Tobolky** | (abr)

401... ZE STATISTIK **Knihovní fond** | Dana Smetanová, Vladana Pillerová

KNIHOVNÁM V MALÝCH OBCÍCH
403... **Skvělé knihovny na Valašsku** | Daniela Wimmerová
405... **Padesát let mezi čtenáři** | Kamila Kotková

407... INSPIRACE **Dámský klub Městské knihovny Sokolov** | Daniela Drobečková
408... JAK SE BUDÍ KNIHOVNY **Pohledem metodika 2: Knihovní fondy – nestálé stálice** | Hana Matějčková
409... JEDENÁCTERO POHÁDEK O PUBLIC RELATIONS **Pohádka devátá: O konzistenci** | Věra Ondřichová
411... JAK SE DĚLÁ DOBRÁ DĚTSKÁ KNIHOVNA... **Mít dobrý tým** | Blanka Tauberová
412... RECENZE **Vzácný dar čtení a tři podoby čtenářství** | Petr Nagy
414... VÁLKA WALKEROVÝCH ANEB JAK VYZRÁT NA LITERÁRNÍ WORKSHOPY
Nejčastější chyby při psaní | Jiří W. Procházka a Klára Smolíková
417... LITERÁRNÍ VÝROČÍ **Prosinec**
418... ZUZANA HELINSKY SE HLÁSÍ ZE ŠVÉDSKA **Přístup ke čtenářství netradičně**
419... ZE SVĚTA | Roman Giebisch
420... NOVINKY KNIHOVNICKÉ LITERATURY | Eva Macková

ELEKTRONICKÁ VERZE A ARCHIV ČTENÁŘE — **http://ctenar.svkkl.cz**

FROM THE CONTENTS

TOPIC National Technical Library institutional digital repository *Michaela Charvátová* **|383**

UP TO DATE – Libraries week
Libraries week twentieth anniversary *–JaC–* **|389**
Libraries found their talent in 2016 in Vsetín *Kateřina Janošková* **|389**
Contacts between readers and writers *Roman Giebisch* **|390**
Central Bohemian Kramerius 2016 *(vlk)* **|390**

CONFERENCES
Librarian's Profession *Markéta Kukrechtová* **|391**
Considering the professional situation of librarians in Poland *Edyta Bezzubik* **|392**
Looking back at the Libraries Today 2016 conference *Miloslav Linc* **|396**
Security at libraries, or Libri catenati not enough *Jiří Mika, Pavla Vlková* **|397**
Latest Tobolka medal winners *(abr)* **|399**

FROM STATISTICS
Library funds *Dana Smetanová, Vladana Pillerová* **|401**

LIBRARIES IN SMALL MUNICIPALITIES
Some marvellous libraries in Wallachia *Daniela Wimmerová* **|403**
Fifty years among readers *Kamila Kotková* **|405**

INSPIRATION
Sokolov Municipal Library Ladies Club *Daniela Drobečková* **|407**

HOW LIBRARIES ARE BUILT – In terms of methodology 2
Library funds – unfixed fixed stars *Hana Matějčková* **|408**

ELEVEN PUBLIC RELATIONS TALES
Ninth tale: On consistency *Věra Ondřichová* **|409**

HOW A GOOD CHILDREN'S LIBRARY IS MADE...
Having a good team *Blanka Tauberová* **|411**

REVIEW
Rare gift of reading and three forms of readership *Petr Nagy* **|412**

WALKER'S WAR: HOW TO OUTWIT LITERARY WORKSHOPS
Most frequent errors in writing *Jiří W. Procházka, Klára Smolíková* **|414**

REGULAR FEATURES

AUS DEM INHALT

THEMA Das institutionelle Digitaldepositorium der Nationalen Technischen Bibliothek *Michaela Charvátová* **|383**

AKTUELL – DIE WOCHE DER BIBLIOTHEKEN
Die zwanzigste Jubelwoche der Bibliotheken *–JaC–* **|389**
Bibliotheken fanden ihr Talent Im Jahr 2016 in Vsetín *Kateřina Janošková* **|389**
Der Kontakt der Leser mit Schriftstellern *Roman Giebisch* **|390**
Mittelböhmische Kramerius 2016 *(vlk)* **|390**

DIE KONFERENZEN
Der Beruf Bibliothekar *Markéta Kukrechtová* **|391**
Eine Erwägung über die berufliche Situation der Bibliothekare in Polen *Edyta Bezzubik* **|392**
Ein Rückblick in die Konferenz der Gegenwart 2016 *Miloslav Linc* **|396**
Die Sicherheit in Bibliotheken oder Libri catenati ist nicht genug *Jiří Mika, Pavla Vlková* **|397**
Neue Träger der Z.V.Tobolka Medaille *(abr)* **|399**

AUS STATISTIKEN Der Bibliothekfond *Dana Smetanová, Vladana Pillerová* **|401**

FÜR DIE BIBLIOTHEKEN IN KLEINEN DÖRFEN
Ausgezeichnete Bibliotheken in der Mährischen Walechei *Daniela Wimmerová* **|403**
Fünfzig Jahre unter Leser *Kamila Kotková* **|405**

INSPIRATION Ein Damenklub der Stadtbibliothek in Sokolov *Daniela Drobečková* **|407**

WIE WECKT MAN BIBLIOTHEKEN – Nach der Ansicht eines Methodikers 2: Bibliothekfonds – der unbeständige Fixstern *Hana Matějčková* **|408**

ELF MÄRCHEN ÜBER PUBLIC RELATIONS
Das neunte Märchen: Über die Konsistenz *Věra Ondřichová* **|409**

WIE MACHT MAN DIE GUTE KINDERBIBLIOTHEK
Ein gutes Team zu haben *Blanka Tauberová* **|411**

REZENSION
Die kostbare Gabe des Lesens und drei Formen der Leserschaft *Petr Nagy* **|412**

DER WALKERKRIEG ODER WIE KANN MAN DEN LITERARISCHENWORKSHOPS BEIKOMMEN
Die häufigsten Fehler beim Schreiben *Jiří W. Procházka, Klára Smolíková* **|414**

STÄNDIGE SPALTEN

Od redakčního stolu

Neuzavřený kruh

V životě lidském je všechno jednou poprvé, aniž si tuhle skutečnost uvědomujeme. Teprve když se ohlédneme, nás to trkne. Punc neopakovatelnosti je jednou daný. Pokusy o výjimky často zavánějí parodií či fraškou. Narodíme se pouze jednou, poprvé jdeme do školy, poprvé se nám dostane do rukou knížka, poprvé ji přečteme, poprvé se zamilujeme. Do knihy i v životě. Píši svůj úplně prvý editorial do časopisu Čtenář – to se také už nikdy nebude opakovat. Zadoufám tedy, že mi odpustíte, když z jeho řádků nezískáte přehlednou informaci o obsahu čísla. Dovolím si zamyšlení o uzavírání kruhu života. Zároveň se však bráním takový kruh narýsovat. Naopak si přeji, aby byl stále otevřený pro nové podněty, autory, spolupracovníky, prostě všechny, kteří ještě potáhnou zanedlouho již 70letou značku dál.

Podle svého osobního archivu jsem zjistil, že mi první příspěvek na stránkách tohoto časopisu publikovali již v roce 1986. S rukopisem jsem tehdy mířil do nakladatelství Panorama. Po listopadu 1989 v době mého působení na ministerstvu kultury Čtenáři téměř zvonila hrana a jeho další existence byla nejistá. Tenkrát nás naštěstí napadla spásná myšlenka na záchranu převedením pod jednu z organizací resortu kultury. Samozřejmě tu, která bude mít ke knihovnickému časopisu blízko. Značka i díky tomu přežila a Čtenář dnes patří mezi několik málo profesních periodik s tak dlouhou kontinuitou vycházení. A teď se ocitám v roli jeho nového šéfredaktora.

Nepřicházím na pole neorané. Je na co navazovat, role knihoven se proměňuje a jen „zlí a neinformovaní jazykové“ tvrdí, že se tam jen půjčují knížky. I proto jsem si předsevzal, že se na stránkách Čtenáře pokusím posílit pohled na knihovnu jako na „věc veřejnou“, kterou uživatelé oceňují, která i díky zřizovatelům a financiérům tady není sama pro sebe, ale mohou z ní mít prospěch všichni a náklady na její provoz nebyly vynaložené marně. Myslím tím i na profesní hrdost zaměstnanců knihoven.

Své kolegyni Lence Šimkové, která deset let dávala tvář výsledné podobě časopisu, přeji, aby se své nové role maminky zhostila se stejným zdarem jako šéfredaktorky.

JAROSLAV CÍSAŘ

čtenář MĚSÍČNÍK PRO KNIHOVNY

11 2016 ročník 68

Středočeský kraj

Vydává:
Středočeská vědecká knihovna v Kladně,
příspěvková organizace Středočeského kraje,
ul. Generála Klapálka 1641, 272 01 Kladno

Evid. č. časopisu MK ČR E 485
ISSN 0011-2321 (Print) ISSN 1805-4064 (Online)
Šéfredaktor: PhDr. Jaroslav Císař
Redaktorka: PhDr. Pavla Vlková
Grafická úprava a sazba: Kateřina Bobková

Sídlo redakce (příjem inzerce a objednávky na předplatné):
Středočeská vědecká knihovna v Kladně,
příspěvková organizace, Gen. Klapálka 1641,
272 01 Kladno
Tel.: 312 813 154 (Jaroslav Císař)
Tel.: 312 813 138 (Pavla Vlková)
e-mail: ctenar@svkkl.cz; ctenar.vlkova@svkkl.cz;
redakcectenare@centrum.cz

Redakční rada: Ing. Jiří Mika (předseda),
Mgr. Svatomíra Fojtová,
PhDr. Ladislav Kurka, Mgr. Petra Miturová,
PhDr. Vít Richter, PhDr. Renáta Salátová,
PhDr. Vladimíra Švorcová

Tisk: SERIFA, spol. s r. o., Jinonická 80, 150 00 Praha 5

Distribuce:
Rozesílání časopisu zajišťuje A.L.L. production, s. r. o.,
Ve Žlíbku 1800/77, Hala 7A, 193 00 Praha 9
– Horní Počernice, tel.: 234 092 811 (sekretariát),
e-mail: info@predplatne.cz
Rozšiřují též společnosti holdingu PNS a. s.
– drobný prodej; MONITOR CZ, s. r. o.;
SUWECO CZ s. r. o.; B. Welemínová – PERIODIKA.
Podávání novinových zásilek povoleno
Ředitelstvím poštovní přepravy Praha čj. 1371/1994
ze dne 20. 6. 1994
Podávání novinových zásilek bylo povoleno
Českou poštou s. p. OZSeč Ústí nad Labem
dne 21. 1. 1998. j. zn. P-327/98
Cena jednoho čísla 40 Kč, roční předplatné 460 Kč
(dvojčíslo 60 Kč)
Předplatné pro Slovensko: Heršlová Dana,
L. K. Permanent spol. s r. o., pošt. schránka 4,
834 14 Bratislava 34, tel.: 00421-02 49 111 203,
fax: 00421-02 49 111 209,
e-mail: herslova@lkpermanent.sk
Cena jednoho čísla 1,992 €, roční předplatné 22,575 €
(dvojčíslo 2,656 €)

Časopis vychází s podporou dotace z programu MK ČR
Knihovna 21. století. Vydavatel si vyhrazuje právo
zveřejnit publikované materiály i na internetu.

Číslo odevzdáno k tisku 7. 11. 2016.
Nevyžádané rukopisy se nevracejí.

MICHAELA CHARVÁTOVÁ repozitar@techlib.cz

Institucionální digitální repozitář NTK

Rozvoj institucionálních repozitářů souvisí s rozmachem hnutí za otevřený přístup (open access) po roce 2000. Příspěvek se zabývá terminologií pojmu „digitální repozitář“, typologií dokumentů, které tvoří náplň repozitáře NTK, zpřístupňováním, ukládáním, vyhledáváním i zobrazením záznamů.

Open access (zkráceně OA) prosazuje *online přístup k odborným informacím, především k plným textům recenzovaných vědeckých článků, ale i k textům preprintů, konferenčních sborníků atd. bez poplatků a komukoli. Jeho hlavním cílem je dosáhnout větší („neomezené“) možnosti šíření a zpřístupňování vědeckých poznatků pro odbornou, ale i laickou veřejnost v souladu s možnostmi, které poskytuje aktuální stav informačních technologií* [3].

Způsoby realizace otevřeného přístupu se podle použitých prostředků dělí na tzv. zlatou a zelenou cestu. Zatímco zlatá cesta je založena na publikování v open access (popřípadě hybridních) časopisech, zelená cesta využívá k dosažení bezplatného přístupu k obsahu digitální repozitáře.

TERMINOLOGIE

Digitální repozitář lze definovat poměrně široce jako *organizaci, která může být součástí jiné organizace, lidí a systémů, se závazkem ochraňovat a zpřístupňovat digitální data pro určitou skupinu uživatelů* [1; překlad z Rosenthal a Blekinge-Rasmussen, 2009, s. 5], nicméně běžně přijatý rozsah vyjadřuje definice z TDKIV, popisující digitální repozitář jako *informační systém určený k digitální archivaci, tj. zajišťující uložení, ochranu, integritu, autenticitu a zpřístupnění digitálních dokumentů v dlouhodobém horizontu* [2].

Samotný termín „digitální repoziář” je poměrně problematický. Zatímco v klasickém modelu digitální knihovny, který představili Kahn a Wilensky, je termínem repozitář označována pouze jedna komponenta celé digitální knihovny sloužící k ukládání dat, v kontextu otevřeného přístupu je digitálním repozitářem myšlen informační systém jako celek.

Graf 1: Počet digitálních repozitářů

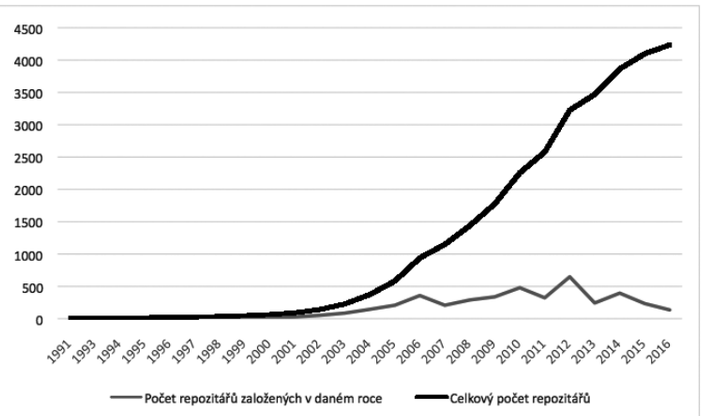

Jak již bylo uvedeno na začátku, pro vznik digitálních repozitářů bylo významné období po roce 2000, kdy se začalo výrazněji prosazovat hnutí za otevřený přístup. V letech 2002 a 2003 vznikly základní dokumenty, označované společně podle míst jejich vzniku (Berlín, Bethesda, Budapešť) jako BBB definice [9], dramaticky rostl počet open access časopisů (mezi lety 2000 a 2009 až o 500 %) a vznikaly i nové a nové digitální repozitáře [4]. Růst počtu digitálních repozitářů ilustruje Graf 1 zobrazující jak počty repozitářů vzniklých (nebo zaregistrovaných do systému) v jednotlivých letech, tak celkový počet digitálních repozitářů. Graf vychází z dat z registru digitálních repozitářů ROAR, ve kterém je momentálně zaregistrováno 4276 repozitářů.

Institucionální digitální repozitáře jsou typem digitálních repozitářů, které jsou zaměřené na shromažďování, ukládání a zpřístupňování dokumentů vzniklých v rámci (zpravidla zřizující) instituce. Jedná se o nejčastěji zřizovaný a provozovaný typ repozitáře, a to u nás i v zahraničí. Registr ROAR obsahuje 2896 záznamů institucionálních repozitářů (67,7 % z celkového počtu repozitářů v registru), přičemž ze třinácti českých repozitářů jich je devět institucionálních.

Druhý největší registr digitálních repozitářů OpenDOAR, obsahující přes 3100 záznamů repozitářů, řadí mezi institucionální repozitáře 2693 z nich, tedy dokonce téměř 85 %, nicméně v tomto systému je kategorie institucionálních repozitářů pojata tak široce, že do ní spadá například i NUŠL (Národní úložiště šedé literatury).

Vzhledem k vazbě na otevřený přístup se institucionální repozitáře zpravidla zakládají v institucích zaměřených na vědu, výzkum a vzdělávání. Nejčastěji se jedná o vysoké školy nebo výzkumné ústavy (například v rámci Akademie věd ČR). Z pohledu typu zřizující instituce bylo tedy založení Institucionálního digitálního repozitáře v Národní technické knihovně unikátní, jelikož běžně platí, že pokud knihovny ukládají dokumenty do institucionálních repozitářů, jedná se většinou o repozitáře jejich zřizující instituce (Akademie věd ČR, univerzity apod.), a ne o repozitář zcela vlastní.

INSTITUCIONÁLNÍ DIGITÁLNÍ REPOZITÁŘ NTK

Institucionální digitální repozitář (dále jen IDR) vznikl na půdě Národní technické knihovny v roce 2010. Cíle repozitáře dobře vyjadřuje i jeho oficiální podnázev: „studijní knihovna pro výzkum vývoje NTK". Kromě tohoto úkolu, tedy být „pamětí paměťové instituce", má IDR sloužit jako nástroj komunikace dokumentů a celkově jako digitální výkladní skříň knihovny [8].

IDR A NÁRODNÍ ÚLOŽIŠTĚ ŠEDÉ LITERATURY (NUŠL)

Vznik IDR úzce souvisí s projektem *Digitální knihovna pro šedou literaturu – funkční model a pilotní realizace*, který se v NTK řešil v letech 2008–2011 [5], jehož výstupem byl systém NUŠL. NTK tradičně shromažďovala tzv. šedou literaturu a již od devadesátých let zajišťovala předávání záznamů šedé literatury vysokých škol do mezinárodního systému SIGLE [6]. Po ukončení provozu tohoto systému byly zahájeny práce na evidenci šedé literatury na národní úrovni – toho úkolu se ujala na základě svých zkušeností právě NTK. Už během prací na systému NUŠL se předpokládalo, že se do něj budou vkládat i dokumenty z NTK.

NUŠL umožňuje dva hlavní způsoby zapojení do systému, a to dodávání dat z vlastního repozitáře instituce třeba pomocí OAI-PMH, nebo vytváření záznamů přímo v systému. V případě NTK se přistoupilo k variantě vytvoření vlastního repozitáře s tím, že z projektu NUŠL bylo pro IDR převzato softwarové řešení, a oba systémy tak využívají open source software Invenio (dříve CDS Invenio)[1]. Jedná se ovšem o dvě samostatné instalace tohoto systému.

Vytvoření vlastního repozitáře má řadu výhod oproti využívání cizího řešení (nemusí se jednat pouze o NUŠL, ale třeba i další mezinárodní systémy). Samostatný repozitář v případě vztahu mezi IDR a NUŠL znamenal jistou volnost ve stanovování typologie dokumentů, dalšího pořádání dokumentů a přístupnosti plných textů. Konkrétně v tomto případě jde o to, že do IDR je možné vkládat i jiné dokumenty než pouze šedou literaturu; záznamy mohou obsahovat údaj o projektu či činnosti NTK, které se vkládaný dokument týká, a u interních dokumentů je možné nastavit omezení přístupu pro zaměstnance.

Hlavní nevýhodou či překážkou ve zřízení vlastního institucionálního repozitáře ve srovnání s využitím externích systémů je nutnost vyčlenit na zřízení a hlavně budoucí správu příslušné finanční a lidské zdroje. To bylo nutné i v případě NTK, nicméně díky stejnému open source softwaru jako v systému NUŠL bylo možné využít zkušeností získaných v souvislosti s tímto projektem, a minimalizovat tak náklady spojené se zřízením IDR.

CO PATŘÍ DO IDR

V rámci NTK existuje několik úrovní sdílení dokumentů: sdílené disky, intranet a IDR. Zatímco sdílené disky a intranet jsou určeny čistě pro interní potřebu zaměstnanců NTK, IDR zpřístupňuje dokumenty i veřejnosti. Ukládají se sem tedy finální verze dokumentů určených ke zveřejnění.

Do IDR jsou ukládána zaměstnanecká díla pracovníků knihovny, příspěvky z vybraných konferencí pořádaných v NTK (odborné knihovnické akce) i další dokumenty týkající se knihovny, jako jsou např. architektonická ocenění nové budovy knihovny, vysokoškolské kvalifikační práce zabývající se NTK apod. Z pohledu typologie patří do IDR celá škála dokumentů:

1. autorské práce: monografie, odborné články, postprinty, preprinty;
2. informativní dokumenty: analýzy, koncepce, metodiky, normativní dokumenty, statistiky, základní dokumenty;
3. konferenční materiály: příspěvky, postery, programy, sborníky;
4. propagační materiály: fotografie, letáky, monitoring tisku, nápovědy, ocenění, pozvánky, PF, videa, tiskové zprávy aj.;
5. školicí materiály: prezentace ze školení;
6. vysokoškolské kvalifikační práce: bakalářské, diplomové a ostatní práce;
7. zprávy: cestovní, průběžné z projektů, výroční, závěrečné z projektů a zprávy z praxe.

Ne vždy je zcela jasné, do které kategorie dokument patří, proto byla vytvořena i obsahová metodika popisující jednotlivé kategorie s pokyny k řešení sporných situací.

Z téměř tisíce (konkrétně 985) záznamů v repozitáři tvoří 40 % záznamy konferenčních materiálů, z nichž se v 93 % případů jedná o záznamy konferenčních příspěvků. Druhou velkou kategorií jsou zprávy, kde více než polovina záznamů obsahuje cestovní zprávy zaměstnanců NTK.

Graf 2: Záznamy v IDR podle typu dokumentu

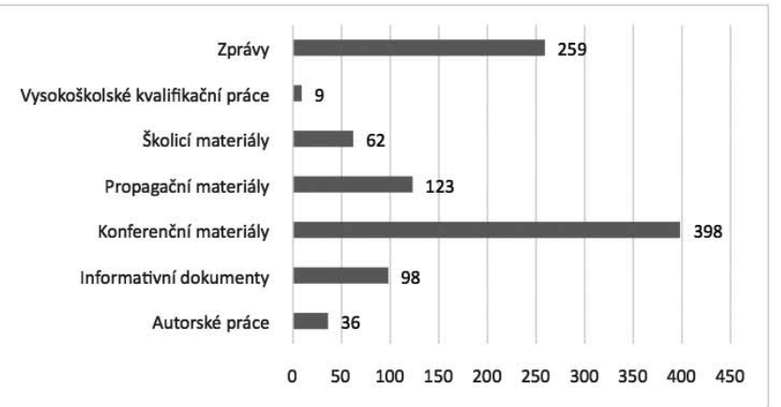

1 Požadavky na SW pro NUŠL jsou k dispozici v IDR (*http://repozitar.techlib.cz/record/273?ln=cs*), stejně jako srovnání vybraných SW zvažovaných pro provoz systému NUŠL (*http://repozitar.techlib.cz/record/270?ln=cs*).

PLNÉ TEXTY A JEJICH ZPŘÍSTUPNĚNÍ

Převážná většina záznamů obsahuje alespoň jeden dokument, jen ve 20 záznamech je pouze odkaz na externí webovou stránku nebo dokument zcela chybí. Do záznamu může být ovšem přiřazen i větší počet dokumentů. Typickým příkladem jsou záznamy konferenčních příspěvků, ke kterým (jsou-li k dispozici) se přikládají soubory s videem, prezentací a textem příspěvku do sborníku (texty a prezentace se navíc mohou vyskytovat v české a anglické verzi).

Přestože jedním ze jmenovaných benefitů založení vlastního repozitáře byla možnost regulovat přístup k dokumentům, jsou dokumenty u více než 80 % záznamů volně přístupné veřejnosti. Záznamy, jež mají obsahovat dokumenty nepřístupné veřejnosti, jsou ve formátu MARC 21 v poli číslo 506 označeny jako „Domain". Přístup k dokumentům přiřazeným k těmto záznamům je omezen na zaměstnanecké počítače v NTK, nebo na přihlášení do systému IDR (přístupové údaje mají pouze administrátoři; ostatní zaměstnanci využívají pracovních počítačů).

Pro vkládané soubory platí omezení formátů: textové dokumenty v PDF (do PDF se převádějí i prezentace), obrazové dokumenty v JPG, zvuk v mp3 a video v mp4.

METADATA

Interním formátem softwaru Invenio je MARC 21, který je ovšem v IDR i v NUŠL mírně upraven, a neodpovídá tak zcela pravidlům (jedná se hlavně o názvová pole, kde 245 $a představuje hlavní název a 245 $b hlavní název v anglickém jazyce). Záznamy se převádějí do dalších metadatových formátů a přímo ve webovém rozhraní je možné si zobrazit záznamy ve formátech MARCXML a Dublin Core.

V IDR se nevyužívá žádný systém jmenných autorit, a to ani pro věcný, ani identifikační popis. Věcný popis dokumentů se řeší pomocí hesel Polytematického strukturovaného hesláře (PSH) a volných klíčových slov.

Záznamy se seskupují do sbírek podle typu dokumentu (viz typologie) a zároveň podle projektů a činností NTK, kterých se popisovaný dokument týká. Každý záznam může být zařazen pouze do jedné sbírky podle typu dokumentu, ale do více podle činností a projektů.

PLNĚNÍ REPOZITÁŘE

Přimět autory ukládat své práce do repozitářů je rozšířeným problémem. Pokud se dokumenty do repozitářů vkládají čistě na bázi dobrovolnosti, mívají autoři tendence se tomuto úkolu vyhýbat, jak ukazuje Sale na příkladu australských disertací [7]. Zásadní je proto vhodně nastavená politika instituce ohledně publikační činnosti zaměstnanců a zaměstnaneckých děl obecně. Tato politika byla v případě NTK stanovena směrnicí ředitele[2] v roce 2011 (s drobnými úpravami o rok později). Směrnice kromě definice základních pojmů nařizuje povinnost ukládat zaměstnanecká díla do IDR, a to do měsíce od jejich zveřejnění. Navíc stanovuje zveřejňování zaměstnaneckých děl pod veřejnou licencí Creative Commons ve verzích CC BY-NC-ND nebo CC BY-NC-SA. Právě díky tomuto opatření se daří do repozitáře získávat velké množství dokumentů, které je možné volně zpřístupnit veřejnosti.

Samotné vkládání je z hlediska autorů velmi jednoduché. Na webových stránkách NTK je zaměstnancům po přihlášení dostupný formulář, ve kterém vyplní základní údaje a nahrají soubor dokumentu. Povinně musí ve formuláři vyplnit název (v češtině a angličtině), rok vzniku, autora dokumentu a především dostupnost plného textu a licenci, kterou chtějí použít. Kromě zmiňovaných dvou variant CC licencí se ve formuláři pamatuje i na situace, kdy není pro dokument možné použít veřejnou licenci kvůli smluvním podmínkám. Kromě toho mohou autoři dodat i další údaje jako datum a místo konání akce, klíčová slova, hesla PSH a abstrakt v češtině a angličtině.

2 Směrnice je veřejně dostupná v IDR NTK *http://repozitar.techlib.cz/record/424/*.

Pro autory samotné vyplněním formuláře a nahráním souboru práce končí. Vyplněný formulář se automaticky zašle správci, který zajistí korektní vložení do repozitáře. Na základě platné typologie rozhodne o zařazení dokumentu do sbírky a vytvoří záznam v systému Invenio. Správce repozitáře slouží jako prostředník mezi autory a repozitářem a má za úkol ulehčit autorům – ti tak nemusí řešit proces vkládání v systému, který by vzhledem k publikační činnosti používali maximálně několikrát do roka. Zároveň je při vkládání jedním správcem zajištěna konstantní kvalita záznamů. Po vytvoření záznamu jsou autoři na tuto skutečnost upozorněni a je jim zaslán příslušný odkaz, se kterým mohou dále nakládat podle svých potřeb.

VYHLEDÁVÁNÍ A ZOBRAZENÍ ZÁZNAMŮ

V systému Invenio lze využít jednoduché či rozšířené vyhledávání, nebo procházení záznamů podle jednotlivých sbírek. Při vyhledávání se do vyhledávacího pole klasicky zadá hledaný řetězec a případně určí konkrétní pole záznamu, ve kterém se má hledat. Při použití rozšířeného vyhledávání je možné použít až tři vyhledávací pole a nastavit mezi nimi booleovské operátory. Kromě těchto standardních postupů je k vyhledávání možné použít regulární výrazy, pomocí kterých je možné vytvořit i komplikované dotazy.

Výsledky vyhledávání se zobrazí buď ve skupinách podle typu dokumentu, nebo v jednom seznamu. Kromě toho je možné výsledky řadit podle data vzniku záznamu, názvu a autora. Tyto náhledy záznamů obsahují údaje o názvu, autorech, případně začátek abstraktu a rychlý odkaz na přiložené soubory.

Naproti tomu úplné zobrazení záznamu je obohaceno o další dostupné údaje, jako jsou rok vzniku, jazyk, klíčová slova (jednotně jsou zobrazena volná klíčová slova i hesla PSH), informace o akci/konferenci a o autorských právech. Autorské údaje slouží zároveň i jako odkaz na další díla daného autora uložená v repozitáři. Obdobně fungují jako odkazy i klíčová slova (česká i anglická) a případně i názvy konferencí. Veškeré přístupné soubory je možné stáhnout a videa lze dokonce i přehrávat přímo na stránce záznamu. Ke stažení jsou díky možnosti verzování v Inveniu dostupné i starší verze dokumentů – využívá se například u různých manuálů, které se pravidelně aktualizují, na jejich umístění se odkazuje z dalších dokumentů.

VÝVOJ A VÝZNAM

IDR patří sice k menším repozitářům, ale díky dobře nastavené instituční politice má zajištěné dodávání dokumentů, které může volně zpřístupňovat. Tento stabilní nárůst počtu záznamů ukazuje

Graf 3: Vývoj počtu záznamů v IDR

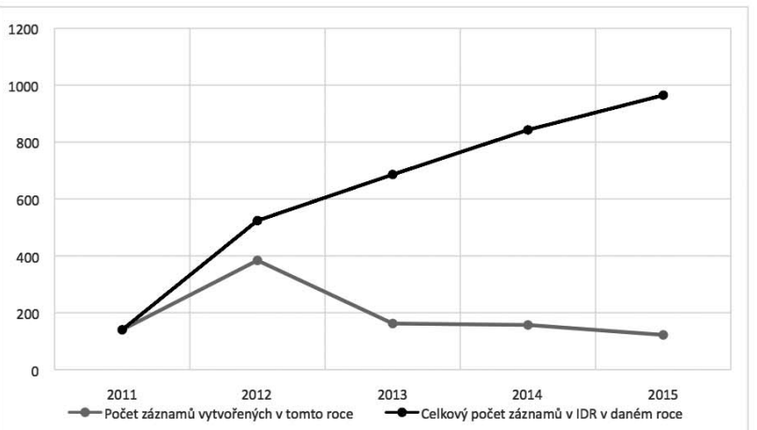

Graf 3, na kterém je i vidět, že v posledních letech každoročně přibývá přibližně stejné množství dokumentů (významný nárůst v roce 2012 je způsoben vkládáním starších dokumentů).

Se záznamy z IDR se ovšem uživatelé nesetkají pouze přímo při vyhledávání v samotném repozitáři. Více než polovina záznamů se i s plnými texty předává pomocí OAI-PMH do NUŠL a tyto záznamy se pak dále dostávají z NUŠL do dalších databází a systémů, a to i mezinárodních (OpenGrey, OpenAIRE, BASE). Nezanedbatelnou skupinu uživatelů tvoří i lidé, kteří se na konkrétní záznamy dostanou přímo z vyhledávače Google, který indexuje záznamy i plné texty umístěné v IDR.

Institucionální digitální repozitář NTK je velmi kvalitní zdroj odborných informací převážně z oblasti knihovnictví a informační vědy – jeho hlavním přínosem je množství veřejně přístupných dokumentů. Mandatorní politika, zavazující zaměstnance ukládat díla do repozitáře, se ukázala jako úspěšná – během šesti let provozu se (i) díky ní v repozitáři podařilo nashromáždit téměř 1000 záznamů dokumentů. IDR umožňuje archivaci těchto dokumentů na jednom místě, kde je k nim snadný a rychlý přístup a kde slouží nejen zaměstnancům, ale celé odborné veřejnosti. Zavedení repozitáře v NTK je tedy možné považovat za úspěšné, byť do budoucna je samozřejmě nutné dále pracovat na propagaci repozitáře v rámci instituce.

POUŽITÁ LITERATURA

[1] CCSDS, 2002. *Reference Model for an Open Archival Information System (OAIS): Blue Book. Consultative Committee for Space Data Systems* [online]. Washington DC: CCSDS Secretariat, [cit. 2012-10-01]. Dostupné z: http://ddp.nist.gov/refs/oais.pdf.

[2] CUBR, Ladislav a Jaroslava HAVLOVÁ, 2003-. Digitální repozitář. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha: Národní knihovna ČR [cit. 2016-08-19]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000014292&local_base=KTD.

[3] HAVLOVÁ, Jaroslava a Jiří MAREK, 2003-. Otevřený přístup (k vědeckým informacím). In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha: Národní knihovna ČR [cit. 2016-08-19]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000015817&local_base=KTD.

[4] LAAKSO, Mikael, Patrik WELLING, Helena BUKVOVA, Linus NYMAN, Bo-Christer BJÖRK, Turid HEDLUND a Marcelo HERMES-LIMA, 2011. The Development of Open Access Journal Publishing from 1993 to 2009. *PLoS ONE*. **6**(6), e20961-. DOI: 10.1371/journal.pone.0020961. ISSN 1932-6203. Dostupné také z: http://dx.plos.org/10.1371/journal.pone.0020961

[5] NÁRODNÍ TECHNICKÁ KNIHOVNA, 2016. Projekt NUŠL. In: *NUŠL* [online]. [cit. 2016-08-19]. Dostupné z: http://nusl.techlib.cz/nusl/projekt-nusl/

[6] NOVÁK, Petr, 2006. *Šedá literatura v STK: nové aktivity, nové obzory*. Knihovny současnosti 2006. Brno: Sdružení knihoven ČR. s. 285-306. ISBN 80-86249-41-7. Dostupné také z: http://wayback.webarchiv.cz/wayback/20100707195207/http://www.svkos.cz/data/xinha/sdruk/KS2006/2006-3-285.pdf.

[7] SALE, Arthur, 2006. The Impact of Mandatory Policies on ETD Acquisition. *D-Lib Magazine*. **12**(4). ISSN 1082-9873. Dostupné také z: http://www.dlib.org/dlib/april06/sale/04sale.html

[8] SIMANDLOVÁ, Tereza a Bohdana FRANTÍKOVÁ, 2012. *Repozitáře v paměťových institucích: ano či ne?* Archivy, knihovny, muzea v digitálním světě 28.–29. listopadu 2012. Dostupné také z: http://repozitar.techlib.cz/record/529/files/idr-529_1.pdf

[9] SUBER, Peter, 2004. Praising progress, preserving precision. *SPARC Open Access Newsletter*. (77). ISSN 1546-7821. Dostupné také z: https://dash.harvard.edu/bitstream/handle/1/4736612/suber_praising.htm?sequence=1

POZNÁMKA DO DIÁŘE

Jubilejní ročník ceny Vladimíra Vokolka

Městská knihovna Děčín společně se statutárním městem Děčín vypisují již XX. ročník soutěže ***Literární cena Vladimíra Vokolka 2016***. Soutěž si klade za cíl objevovat nové básnické talenty (ve třech věkových kategoriích: 15–18, 19–24 a 25–35 let) a rovněž připomenout významného děčínského básníka a esejistu Vladimíra Vokolka (1913–1988). Letošní uzávěrka soutěžních příspěvků byla stanovena na **5. prosince 2016** (rozhoduje razítko pošty na obálce), slavnostní vyhlášení se plánuje na počátek příštího roku. Soutěž je anonymní! Pětičlenná odborná porota hodnotí jak tematickou a formální úroveň zaslaných příspěvků, tak zejména styl a myšlenkovou naléhavost textů. Nejlepší práce budou vydány v tištěném sborníku. Bližší informace získáte na *www.dcknihovna.cz*, tel. 412 530 728, 412 530 976 nebo prostřednictvím e-mailu *reditel@dcknihovna.cz*.

LADISLAV ZOUBEK

Jubilejní dvacátý Týden knihoven

Letošní jubilejní 20. ročník kampaně na podporu čtenářství a propagace služeb knihoven známé pod názvem Týden knihoven byl opět doslova nabitý akcemi. Organizátoři ze Svazu knihovníků a informačních pracovníků ČR (SKIP) pro něj zvolili úderné moto „Braňte knihu!". Byl to retronávrat ke stále platným zásadám zacházení s papírovou knihou podle plakátu z roku 1934, který vznikl na základě spolupráce mj. knihovníka Jiřího Mahena s malířem Josefem Ladou.

Do celostátní akce, která proběhla ve dnech 3.–9. 10. 2016, se zapojily veřejné knihovny z celé České republiky (konkrétně 400 knihoven). Kampani tradičně předcházel Knihovnický happening. Čtenáři a návštěvníci knihoven se na již 6. ročníku *Maratonu čtení* mohli setkat s autory, jejichž díla byla v minulosti oceněna nebo nominována do soutěže *Magnesia Litera*.

Prestižní událostí bylo rovněž udělení státních cen *Knihovna roku 2016*, kterou se oceňují zejména dlouhodobé zásluhy o rozvoj knihovnictví v obcích nebo mimořádný přínos k rozvoji veřejných knihovnických a informačních služeb. Letos se absolutní vítězkou stala Obecní knihovna v Rapotíně z Olomouckého kraje. SKIP vyhlásil pro rok 2016 již posedmé soutěž o nejlepší Městskou knihovnu roku 2016. Vzhledem ke krajským volbám a volbám do třetiny Senátu došlo letos k posunutí termínu konání ceremoniálu (13. 10. 2016), a tak vítěze představíme blíže v příštím čísle.

Týden knihoven je mimořádnou příležitostí, jak upozornit na úlohu a přínos těchto kulturních institucí pro rozvoj kultury, osvěty a podporu celoživotního vzdělávání a přilákat nové čtenáře.

–JaC–

Knihovny našly svůj talent v roce 2016 ve Vsetíně

Dolní náměstí ve Vsetíně se v pátek 30. září proměnilo v talentovou show knihovníků. Zdejší Masarykova veřejná knihovna (MVK) zde uspořádala knihovnický happening v pojetí *Knihovny hledají talent*.

Klání se zúčastnilo celkem osm přihlášených týmů/jednotlivců, kteří předvedli svůj talent v podobě recitace, zpěvu, dramatizace a v mnoha dalších oblastech. Výkony soutěžících hodnotila obávaná porota ve složení Zlata Houšková, Vít Richter (oba NK ČR) a Jiří Čunek (starosta města Vsetín). Zároveň mohla výsledky významně ovlivnit i veřejnost formou lístkového nebo telefonického hlasování. Po vyrovnaném souboji a součtu všech hlasů nakonec zvítězili knihovníci a knihovnice z Knihovny města Ostravy, kteří si kromě šeku a putovního poháru vysoutěžili i možnost v příštím roce happening organizovat.

Vsetínský happening pokračoval až do pozdních večerních hodin, kdy zajímavý program nabídl ještě koncert kapely Dareband nebo videomapping – promítání příběhu s motivem knižních hrdinů na budovu vsetínské knihovny. Podařilo se také kolem části knihovny obtočit „řetěz přátelství" o délce 158 m, který od února tvořili čtenáři, návštěvníci a fanoušci knihovny. Přidávali postupně jednotlivé části a psali na něj krásné vzkazy knihovně.

Touto dnešní významnou událostí pokračujeme v oslavách letošního jubilejního roku, kdy si připomínáme 95. výročí vzniku knihovny a 10. výročí přestěhování knihovny do nových prostor na Dolním náměstí, uvedla Helena Gajdušková, ředitelka MVK Vsetín.

A co nabídla vsetínská knihovna svým čtenářům a návštěvníkům? Především přivítala dvě české literární osobnosti: v úterý 4. 10. mladého básníka a prozaika Marka Šindelku, který za svou povídkovou knihu *Mapa Anny* získal cenu Magnesia Litera za prózu v roce 2012. Druhým hostem byla spisovatelka Iva Pekárková, nominovaná letos na cenu Magnesia Litera. Na její vyprávění a autorské čtení z posledních dvou knih *Pečená zebra* (Mladá fronta, 2015) a *Sloni v soumraku* (Mladá fronta, 2016) se čtenáři sešli ve čtvrtek 6. 10. ve společenském sále MVK. Více informací naleznete na *www.mvk.cz.*

KATEŘINA JANOŠKOVÁ *kjanoskova@mvk.cz*

Kontakt čtenářů se spisovateli

Desítky knihoven nabízejí každoročně v říjnu čtenářům v rámci projektu *Maraton čtení* bezprostřední kontakty se spisovateli a překladateli – pořádají setkání, diskuse, besedy a zejména autorská čtení podpořená Svazem knihovníků a informačních pracovníků ČR (SKIP) a jeho partnerem, projektem *Čtení pomáhá*. Tato praxe se neměnila ani letos. Opět byli propagováni autoři a díla s nominací do soutěže o nejlepší českou knihu *Magnesia Litera*. Organizátoři soutěže vyzvali nominované autory, aby knihovny co nejvíce využili k propagaci svých děl. V knihovnách tak proběhla autorská čtení s Renátou Fučíkovou, Klárou Smolíkovou, Danielou Fischerovou, Ivou Pekárkovou, Ondřejem Buddeusem, Hanou Lundiakovou, Ivonou Březinovou, Markou Míkovou, Lucií Raškovovou, Ondřejem Horákem, Jiřím Hájíčkem, Olgou Černou, Blankou Jedličkovou a mnoha dalšími tvůrci. Pro zájemce o současnou českou literaturu byl Maraton čtení ideálním místem pro setkání s oblíbenými spisovateli. Knihovníci pochopitelně s besedami ke knihám dále pořádali souběžně aktivity: výtvarné dílny, výstavy knih na dané téma a další kulturní program. V roce 2016 se setkání s populárními spisovateli uskutečnila např. v Rokycanech, Semilech, Litomyšli, Valašském Meziříčí, Ústí nad Labem, Svitavách, Českých Budějovicích, Kamenici nad Lipou, Třebíči a v dalším místech Česka. Snad mi prominou kolegové z dalších míst, která jsem v krátkém výčtu i kvůli omezenému rozsahu zprávy nemohl jmenovat.

ROMAN GIEBISCH *roman.giebisch@nkp.cz*

Středočeský Kramerius 2016

Ve čtvrtek 6. října proběhlo ve Středočeské vědecké knihovně v Kladně v rámci 5. ročníku ocenění *Středočeský Kramerius* slavnostní vyhlášení oceněných knihovníků a předání cen. Cena je zaměřena na neprofesionální knihovny s dobrovolným knihovníkem. Účelem je podpořit aktivní dobrovolné knihovníky, motivovat další k následování a také motivovat vedení obcí k podpoře „jejich" knihoven. Tyto knihovny bývají často nejen půjčovnami knih, ale stávají se centrem kulturního a komunitního života obcí. Ocenění jsou vybíráni podle řady kritérií, mezi které patří například aktivita, pořádání akcí, otevírací doba, stav knihovního fondu a jeho doplňování, aktivní komunikace s pověřenou či krajskou knihovnou, vybavení knihovny aj.

V přívětivém prostředí secesní studovny byla předána ocenění pěti dobrovolným knihovníkům. Někteří se věnují knihovně dlouhá léta, jiní mají za sebou sice krátkou, ale intenzivní etapu knihovnického dobrovolnictví, která probudila tamější knihovny, přivedla do nich čtenáře a přispěla k rozvoji komunitního života v obci.

Vítězi soutěže se stali:
Lucie Hašková z Obecní knihovny Hradištko,
Marie Lebdušková z Obecní knihovny Křinec,
Pavlína Pacholíková z Místní lidové knihovny Plchov,
Jitka Šachlová z Obecní knihovny Čestlice,
Josef Wolf z Obecní knihovny Lojovice.

Všem oceněným gratulujeme!

(vlk)

Profese knihovníka

Konference Profese knihovník se uskutečnila za finanční podpory Moravskoslezského kraje, statutárního města Karviné (Fond primátora), Technických služeb Karviná, a. s., firmy SVOP, s. r. o. – Mgr. Ján Grman, Ph.D.

V červnu 2016 se v Regionální knihovně Karviná konala mezinárodní knihovnická konference *Profese knihovník*. Zazněly příspěvky odborníků z Polska, Slovenska a Česka, kteří představili své pohledy na dané téma ve vztahu k blízké budoucnosti. Kdo na konferenci nechyběl? A jaká byla hlavní témata?

Konference přinesla knihovnické a informační veřejnosti pohled na profesi knihovníka ve 21. století, na vzdělávací instituce a profesní organizace, představila knihovnu jako veřejnou službu a kulturní instituci. Informovala účastníky o kompetenčních profilech v Městské knihovně v Praze, systému vzdělávání dospělých v Knihovně města Ostravy, věnovala se dále budoucnosti studijního oboru knihovnictví, uplatnitelnosti absolventů knihovnictví v praxi, zařazení knihovnické profese v Národní soustavě povolání a knihovnické kvalifikace v Národní soustavě kvalifikací na Slovensku.

Přednášky byly rozděleny tematicky do dvou bloků. Dopolední blok moderovala ředitelka Regionální knihovny Karviná PhDr. Halina Molinová, odpolední blok PhDr. Marie Šedá z Moravskoslezské vědecké knihovny v Ostravě.

Pozvání přijali a své příspěvky na konferenci přednesli PhDr. Roman Nogol, MPA, tajemník Magistrátu statutárního města Karviná; Mgr. Roman Giebisch, Ph.D., z Knihovnického institutu Národní knihovny České republiky; Bc. Filip Hrazdil, vedoucí Centra vzdělávání Knihovny města Ostravy; PhDr. Libuše Foberová, Ph.D., z Ústavu bohemistiky a knihovnictví Filozoficko-přírodovědecké fakulty Slezské univerzity v Opavě; doc. PhDr. Richard Papík, Ph.D., informační specialista a vysokoškolský pedagog; Mgr. Jana Hrdličková, vedoucí personálního oddělení Městské knihovny v Praze; Ing. Silvia Stasselová, generální ředitelka Univerzitné knižnice v Bratislave, a Mgr. Ján Grman, PhD., ředitel společnosti SVOP, s. r. o., a vysokoškolský profesor.

Příspěvek dr. Edyty Bezzubik (Biblioteka Unywersytecka im. Jerzego Giedroycia w Białymstoku) přednesla Marcela Wierzgoń z Regionální knihovny Karviná (textu je věnován v tomto čísle *Čtenáře* samostatný článek – pozn. red.).

Konference se také zúčastnili čelní představitelé statutárního města Karviné – náměstek primátora Karel Wiewiórka a vedoucí odboru rozvoje Ing. Martina Šrámková, z knihovnických osobností pak PhDr. Ladislav Kurka, který působí v Městské knihovně v Praze. Ze zahraničních hostů přijaly pozvání Mgr. Monika Lopušanová, ředitelka úseku knižničných činností Univerzitné knižnice v Bratislave, Iza Kula, ředitelka Miejskiej Biblioteki Publicznej w Cieszynie, a Maria Kucharska, ředitelka Miejskiej Biblioteki Publicznej w Jastrzębiu-Zdroju.

Knihovníci z veřejných i vysokoškolských knihoven, zřizovatelé i studenti měli během konference možnost seznámit se podrobněji s problematikou i zajímavými a přínosnými trendy knihovnického povolání. Celkem se konference zúčastnilo 65 posluchačů.

MARKÉTA KUKRECHTOVÁ *kukrecht@rkka.cz*

CO PRO VÁS PŘIPRAVUJEME...

- Rozhovor s ministrem kultury Danielem Hermanem
- Projekt centrálního přístupu k elektronickým informačním zdrojům CzechELib
- Čeští knihovníci v polských knihovnách
- Svět čtenářské gramotnosti

a další příspěvky

Úvaha o profesní situaci knihovníků v Polsku

Zpráva o postavení a roli knihovníka v polské společnosti i neutěšeném platovém ohodnocení této profese v Polsku a o vzniku specializovaného odborového svazu, která zazněla na mezinárodní knihovnické konferenci v Karviné v červnu 2016.

Hlavní statistický úřad udává, že v roce 2014 pracovalo v Polsku na knihovnických postech 16 198 osob[1]. V současné době snaha o představení knihovny jako informačního a komunitního centra, ale rovněž interdisciplinárního kulturního místa, není možná bez aktivních knihovníků a jejich nových nápadů[2]. Na knihovníky se kladou stále větší požadavky týkající se znalostí a praktických dovedností, sjednocená Evropa vyžaduje osvojení cizích jazyků a permanentní vzdělávání. Přestože knihovníci jsou z velké části vzdělaní lidé, kteří ovládají moderní informační technologie, nedokáží využívat získané informace pro tvorbu nového mediálního obrazu ani pro svou prezentaci v tisku, rozhlase a místní televizi.

Pohled zvenčí

Ve všeobecném povědomí společnosti zůstává profese knihovníka nadále klidnou činností, dokonce nudným pracovním místem, které vůbec nevyžaduje odborné vzdělání. V literatuře není cizí ani pojem „informační broker“, ale na otázku, co si myslí obyčejný člověk, když uslyší pojem „knihovník“, nejčastěji zazní: zaprášený, tichý človíček, který znuděně obrací zažloutlé lístky katalogů, které nejsou k ničemu, anebo čte další detektivku[3]. Společnost nás hodnotí jako ty, kteří mají nudné, jednoduché zaměstnání, nepřinášející žádnou satisfakci a navíc ani neumožňující kariérní růst. (Tento názor vyplývá z nízkého finančního ohodnocení a náhodné zaměstnanosti.) Prestiž a finanční odměna jsou pro společnost měřítkem kvality a úrovně našeho povolání. To vše má vliv na stanovení profesní struktury. Hnacím motorem změny negativního obrazu je povědomí o hodnotách, které s sebou profese knihovníka přináší.

Na nepříznivý obraz knihovníka ve společnosti má rozhodující vliv neutěšená materiální situace nejen knihovníků, ale i samotných knihoven, stejně jako negativní vztah knihovníků ke svému povolání. Existuje další element, který snižuje význam knihovnického prostředí a je v podvědomí samotných knihovníků také velmi hluboce takořeněn – rámcová struktura, která knihovníky dělí na školní, veřejné a vědecké. Rozdělení je ve velké míře zapříčiněno způsobem financování knihoven.

Je možné udělat kariéru v knihovně?

Většina knihovníků je toho názoru, že v polských podmínkách je to nemožné. Procentuálně tento názor zastávají více knihovníci z vědeckých knihoven než z knihoven veřejných. V souvislosti s otázkou kariéry v knihovně poznamenala jedna z dotazovaných: *Kariéra v knihovně v přesném slova smyslu je nemyslitelná. Můžeme pouze hovořit o profesní satisfakci.* Takže satisfakce z vykonávaného povolání se stává důležitým hlediskem spojeným nejen s kariérou, ale především s realizací profesních cílů a životního poslání.

V roce 2005 byl publikován článek Gražyny Bilské pod názvem *Profesní satisfakce knihovníků – výsledky průzkumu*. Autorka v něm představila výsledky výzkumu, jehož podstatou bylo definování faktorů, které pozitivně ovlivňují spokojenost knihovníků, a faktorů, které mají na jejich satisfakci negativní vliv. Podle anket realizovaných mezi pracovníky knihoven všech úrovní má na profesní nespokojenost velký vliv:

— finanční ohodnocení neadekvátní k vyžadovaným povinnostem a schopnostem, nespravedlivé ohodnocení zaměstnanců, nízké prémie, preferování příbuzných a známých při zaměstnávání, absence náležitého ocenění nadřízenými, chybějící možnost kariérního postupu a profesního rozvoje;

— nedostatečná úcta ke knihovnickému povolání, nedocenění činnosti knihovníků samosprávou a nepochopení potřeb knihoven.

Problém nízkého finančního ohodnocení je proto nejdůležitějším faktorem, který má vliv na to, že knihovníci nepociťují uspokojení ze své práce.

Graf 1: Průměrný plat (hrubý v złotých) ve skupině specialisté podle Hlavního statistického úřadu v Polsku

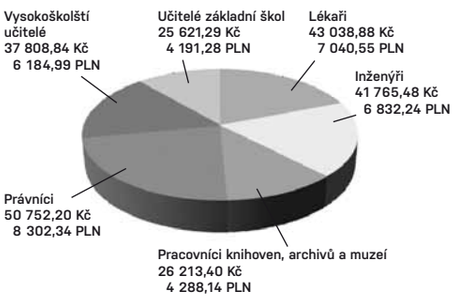

Platové ohodnocení

Chtěla bych okomentovat údaje otištěné ve *Struktuře finančního ohodnocení podle profesí v říjnu 2014*, kterou vydal Hlavní statistický úřad. Byli jsme zařazeni do skupiny specialistů. Graf znázorňuje, že jako představitelé této kategorie jsme mezi nejméně vydělávajícími. Samozřejmě si uvědomuji, že představené údaje nejsou úplně směrodatné, ale odvíjejí se od průměrné hrubé mzdy.

V únoru 2008 provedli novináři *Kuriera Porannego* anonymní průzkum mezi obyvateli Białegostoku s různým povoláním a délkou praxe. Ze získaných údajů jednoznačně vyplývá, že knihovníci patří k jedné z nejhůře ohodnocených profesních skupin[4]. V roce 2014 byl průměrný plat (čistého) od 1360,98 zł (začínající knihovník; 8319,67 Kč) do 1900 zł (11 614,7 Kč). Pracovník se 17letou praxí v Krajské veřejné knihovně v Krakově pobíral plat 1483,75 zł (9070,16 Kč). Ještě zajímavěji vypadá situace u staršího kustoda (19 let zaměstnání) a staršího knihovníka (38 let zaměstnání) – výdělky vycházejí na 1867,58 zł (11 416 Kč). Tato částka se odvíjí od vzdělání a praxe obou pracovníků[5]. Můžeme to srovnat s výdělkem poštovního doručovatele nebo prodejce, ale tyto údaje jsou v rozporu se statistickými údaji, podle nichž průměrná výplata v knihovně byla v roce 2014 4288,14 zł hrubého (26 213,4 Kč), což po zdanění dává 3042 zł čistého (18 595,75 Kč).[6] Problém je, že do kategorie pracovníků jsou zařazeni vedoucí pracovníci a ředitelé, jejichž platy jsou o několik tisíc vyšší. Tato situace vypadá v každé knihovně jinak. Nejlépe jsou odměňováni knihovníci ve školních knihovnách, nejhůře v knihovnách veřejných. Nejvyšší jsou platy u top managementu. Paradoxem je, že nejhůře odměňovány jsou osoby, které vlastně nejvíce pracují, často jsou opomíjené a na které se zapomíná.

Graf 2: Porovnání platů knihovníků s jinými profesními kategoriemi v Polsku (čistá mzda v Kč)

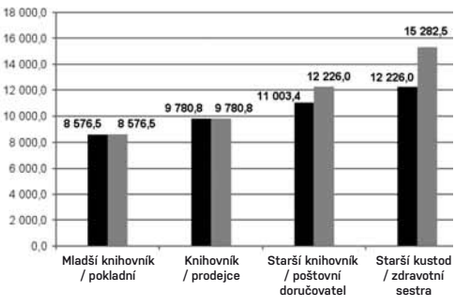

1 *Raport: stan bibliotek w Polsce w 2014 r.* Tryb dostępu: http://www.lustrobiblioteki.pl/2015/10/raport-stan-bibliotek-w-polsce-w-2014.html. [marzec 2016].
2 B. Cywinska: *Kiedy w kasie pusto…, czyli czer¬wona płachta na bibliotekarza…* „Poradnik Bibliote¬karza" 2007, nr 5, s. 17–19.
3 Tamtéž.
4 „Kurier Poranny" 2008, nr 91 z dn. 17.04.
5 B. M. Morawiec: *Krakowscy bibliotekarze mówią dość.* Tryb dostępu: http://www.lustrobiblioteki.pl/2015/02/krakowscy-bibliotekarze-mowia-dosc.html [marzec 2016].
6 Přepočítáno dle kurzu ČNB dne 25. 5. 2016 – 1 PLN = 6,113 Kč.

Klasifikace funkcí z roku 2007	
Mladší knihovník	Maturita, ukončené středoškolské vzdělání (není nutné knihovnické zaměření), VŠ neknihovnického zaměření
Knihovník	Středoškolské vzdělání
Starší knihovník	Ukončené knihovnické studium vysokoškolské magisterské; nejlépe tři roky praxe
Starší kustod	Vzdělání vysokoškolské magisterské, případně doktorát, působí v oblasti bibliologie a informační vědy, účastní se zahraničních konferencí a publikuje

Ve své analýze jsem přihlédla k platům knihovníků v členských státech EU. Odvolávám se na údaje z vysokoškolských knihoven, protože pouze tyto se mi podařilo získat. Uvedu výsledky výzkumu publikováného v prvním čísle *Knihovnického přehledu* z roku 2007: *Výše platů knihovníků se odvíjí, podobně jako u zaměstnanců v jiných profesích od pracovního zařazení. (...) Je markantní, že nejnižší výplatu mají knihovníci v postkomunistických zemích.* Nejvíce vydělávají britští knihovníci – více než 120 tisíc euro ročně (4 272 960 Kč[7]).

Graf 3: Roční výdělky knihovníků v Kč[8]

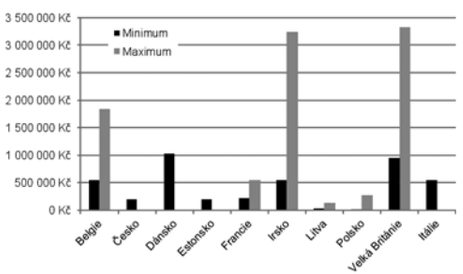

Vedle nízkých výdělků zde působí další faktory, jako je omezování aktivity mladých zaměstnanců, ignorování jejich nápadů a názorů, brzdění jejich iniciativy a kreativity. Pasivita nadřízených a starších kolegů má negativní vliv na mladé knihovníky, znechucuje je a odrazuje od práce a profesního rozvoje. Absence definovaných kritérií, které podmiňují pracovní postup a náležité odměňování, působí demotivačně. To vše má vliv na nízkou společenskou prestiž knihovníka.

Řešení?

Zdá se mi, že když dovedeme pojmenovat problémy sužující naši profesní skupinu, měli bychom najít vhodný způsob jejich řešení. Záležitost není jednoduchá, ale dokud my sami nebudeme podnikat kroky ke změně současné situace, nikdo jiný nám v tom nepomůže. Problémy knihoven a knihovníků nejsou v hledáčku politiků, přestávají být pod kontrolou parlamentu a dostávají se do rukou nekompetentních úředníků. Vliv na tento stav věcí má chybějící lobbing – možnost ovlivňovat zřizovatele, kteří rozhodují o realizaci koncepce a cílů knihoven a zlepšení prestiže profese knihovníka. Toto zanedbání společně s nedostatečnou podporou státu, chybějící koordinací různých iniciativ a činností včetně celostátního plánu rozvoje, má vliv na prohlubující se nedůvěru knihovníků, pokud jde o možnost zlepšení profesní situace, zejména v oblasti růstu platu[9].

Přestože knihovníci plní široké spektrum úkolů včetně vlastního celoživotního vzdělávání, jedná se o povolání nedoceněné, o čemž vypovídá jeho deregulace. V červenci 2013 prezident Polské republiky podepsal vládní dokument o deregulaci 49 povolání. Zmíněný zákon redukuje dosavadní rigorózní podmínky, které bránily vykonávání některých profesí. Na seznamu povolání, kterých se deregulace týká, je také povolání knihovník. Co to znamená? Snížení hodnoty a prestiže profese – pro vykonávání knihovnického povolání již není vyžadována potřebná kvalifikace. Informace vyvolala mezi knihovníky bouři. „Uvolnění podmínek" pro výkon knihovnického povolání přináší obavy především v oblasti vědeckých knihoven. Stanovení kompetencí pro získání místa vysokoškolského knihovníka a vysokoškolského pracovníka v oblasti dokumentace a vědeckých informací přešla z dosavadního nařízení ministra pro vědu a vyšší školství do podmínek určovaných statutem vysoké školy.

S mnohem menším ohlasem se setkaly změny pravidel pro profesní postup knihovnických pracovníků ve skupině tzv. knihovnických služeb, které byly zavedeny *Nařízením ministerstva pro vědu a vyšší školství* ze dne 11. prosince 2013[10]. Změny se týkají zrušení požadavku na postgraduální vysokoškolské studium knihovnictví pro pracovníky bez knihovnického vzdělání 1. a 2. stupně a také zrušení povinné praxe při postupu na místo knihovníka a kustoda s delší praxí. Cílem je snaha o srovnání podmínek a požadavků na funkci knihovníků s jinými funkcemi v rámci vysokoškolského vzdělání. Změny se týkají velkého množství osob zaměstnaných v knihovnách, protože zjednodušují pravidla kariérního postupu. Knihovnické prostředí se obává, že nebudou zachovány standardy pro kvalitu práce, a jsou vyvolávány diskuze o předpokladech a podmínkách profesního růstu[11].

Obě nařízení mají „destrukční" vliv na naši profesi. Knihovnické povolání nespočívá pouze v plnění mnoha povinností a úkolů, ale je také svého druhu misí spojenou s odpovědností za rozvoj a fungování společnosti. Přestože práce knihovníka má velký význam, prestiž tohoto povolání je stále velmi nízká. Deregulace ji může ještě zhoršit.

Má smysl stávající stav měnit?

Je taková potřeba a existuje vůbec taková možnost? Odpověď na tyto otázky je jednoznačná. Samozřejmě takové změny nejsou jednoduché. Budou nutné systémové změny spojené jak s finančním ohodnocením, tak s kritérii podmiňujícími profesní postup a také udělování ocenění. Všechny tyto faktory mají zásadní vliv na výkon jednotlivých úkolů. Takový systém zvyšuje u pracovníka motivaci a navíc nachází pozitivní odraz ve společnosti. Myslím, že je nutné stanovit upřesnění, které pomůže minimalizovat zaměstnávání náhodných osob bez odpovídající kvalifikace. Jako profesní skupina se musíme naučit kreativnímu utváření pozitivního obrazu knihovnictví, a pokud je to možné, tento proces usměrňovat. Mělo by se nám to podařit z jednoho velmi samozřejmého důvodu – knihovník je přece věčný optimista, který i v těch nejtěžších, nejdramatičtějších situacích dovede nalézt pozitiva.

Knihovnické odbory

Jak jsem již zdůrazňovala dříve, jedna ze slabin našeho profesního prostředí je nedostatek solidarity. Na denním pořádku jsou rozkoly, neopodstatněné ambice, znechucení a nedostatek soudržnosti. Všechny tyto faktory ovlivňují stav knihovnické profese. Pouze malá skupina zaměstnanců se stala členy odborového svazu knihovníků a zaměstnanců knihoven *Polští knihovníci*[12], který vznikl v roce 2009, a *Sdružení polských knihovníků*, a přece cílem vzniku těchto organizací byla konsolidace knihovnického prostředí. V současné době se jedná o jediný odborový svaz v Polsku, který sdružuje speciálně polské knihovníky. Nejdůležitější událostí bylo začlenění tohoto svazu do struktury celostátních odborových svazů ve Varšavě. Základním dokumentem svazu byly Stanovy a jednohlasně přijaté usnesení Rady dne 3. prosince 2011.

V letech 2009–2013 *Knihovnický odborový svaz* průběžně předkládal stížnosti, protesty a posudky týkající se knihovnického profesního prostředí. Vyjadřoval se k otázce dovolených pro knihovníky a k deregulaci povolání knihovníka. Předkládal protesty proti návrhům zákonů (např. o slučování knihoven různého zaměření, proti propuštění 22 zaměstnanců Univerzitní knihovny ve Vratislavi), naposledy (v březnu 2013) bylo vypracováno stanovisko odborového svazu ve věci dovolené knihovníků na základě usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. ledna 2013. Obecně se odborový svaz snaží shromažďovat informace o pracovním postavení knihovníků a předává je všem zájemcům.

EDYTA BEZZUBIK
Biblioteka Uniwersytecka im. Jerzego Giedroycia w Białymstoku

přeložila HALINA MOLINOVÁ
hmolin@rkka.cz

7 Přepočítáno dle kurzu ČNB dne 25. 5. 2016 – 1 GBP = 35,608 Kč.
8 „Przegląd biblioteczny" 2007, nr 1, s.79.
9 J. Wolosz: *Biblioteki w społeczeństwie polskim* „Bibliotekarz" 2008, nr 1, s. 2–6.
10 Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 11 grudnia 2013 r. w sprawie warunków wynagradzania za pracę i przyznawania innych świadczeń związanych z pracą dla pracowników zatrudnionych w uczelni publicznej. Tryb dostępu. http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20130001571 [marzec 2016].
11 J. Stępniak, Krótka droga awansu zawodowego pracownika biblioteki, „Biuletyn EBIB" nr 3 (157a)/2015. Tryb dostępu: http://open.ebib.pl/ojs/index.php/ebib/article/viewFile/344/507 [marzec 2016].
12 Tryb dostępu: http://www.zzbp.org [marzec 2016].

Ohlédnutí za konferencí Knihovny současnosti 2016

KONFERENCE

Dvacátý čtvrtý ročník celostátní knihovnické konference *Knihovny současnosti*, konané ve dnech 6.–8. září v Olomouci, je za námi. Ohlédnutí za ní (a nejen růžové) a její celkové shrnutí zpracoval člen přípravného týmu konference.

Název konference – i její celé pojetí – vybízí k představě, že právě tato konference se obrací k těm nejaktuálnějším tématům, že ukazuje trendy, kam by se české knihovnictví mělo ubírat. Jenže při poslechu přednášek se knihovník občas zarazí – jak to, že při našem společném potenciálu na tom nejsme už dávno tak dobře jako na severu?

Vize, nebo přání?

Jako tradičně i letos konferenci navštívil host ze zahraničí – tentokrát ředitelka stockholmské knihovny Inga Lundén. A jako vždy přednáška zahraničního hosta ukazuje propastný rozdíl mezi českým a severským knihovnictvím. Otázky, které si naprosto seriózně pokládají a také je řeší, se my bojíme občas i vyslovit. Možná proto, že není připravena česká veřejnost, možná i proto, že není připravena veřejnost odborná.

Z toho důvodu jsou Knihovny současnosti důležité. Protože otevírají tuhle zapovězenou bránu. Protože ředitelky a ředitelé progresivních knihoven se nebojí spolupracovat – a rozhodně se nebojí předávat dál své know-how. Sdílení a spolupráce – to je onen ideální cíl, kterého na Knihovnách současnosti může české knihovnictví dosáhnout.

Mohli bychom nastřelit i další důvody, proč je toto významné podzimní setkání důležité – sbírání zkušeností a kontaktů, zbavování se ostychu, srovnávání a vylepšování vlastních služeb, hledání lepších cest ke čtenářům.

Přijet do Olomouce tak není ztrátou času, rozhodně ne. Na málokterém jiném místě lze načerpat tolik nových myšlenek. A zamyslet se nad tím, kam vlastně kráčíme a jestli tam chceme kráčet. Co přinese budoucnost. A jestli knihovny mají šanci na přežití. Myslím, že mají – jen budou trochu jiné, než jaké je chce nyní většina knihovníků mít. I proto je konference Knihovny současnosti důležitá, abychom věděli, kam směřujeme,

Foto Miloslav Linc

Paní Inga Lundén poskytující rozhovor

jak vypadá svět kolem nás a jestli nežijeme ve vakuu, které nás postupně zahubí, zatímco se svět okolo bude překotně řítit rychlými kroky do dvaadvacátého století.

V zásadě to ale vypadá dobře. Současné knihovny nemají zabedněná okna a knihovníci dovnitř kromě čerstvého vzduchu občas vpustí i nějakou čerstvou myšlenku…

Jak konferenci shrnout?

Napadá mě několik způsobů:

Třeba **seriózně**. Letošní konference nabídla mnoho témat k zamyšlení. Proběhlo několik velmi zajímavých diskuzí, bylo nám představeno několik velmi zajímavých projektů. Nechyběl zahraniční host ani udělování medailí Z. V. Tobolky. Celkově byl program nosný a poutavý… – Ale to nikoho nemůže bavit, navíc to všichni vědí, píše se to tak pokaždé a informační hodnota (i kdyby to náhodou byla pravda) je nulová.

Mohli bychom být **vtipní**. Vtipný závěr čtenáře vždy chytne, protože pointa příběhu je oním pověstným vrcholem. Sice je otázkou, kolik mladých knihovníků a knihovnic dosáhlo na konferenci svého vrcholu, ale věřme, že vzájemné síťování a rozvíjení spolupráce přineslo své plody. – Ale ne každý má rád humor (a navíc humor oplzlý, byť si hrajeme jenom se slovy), takže ani takhle to nenapíšeme.

Mohli bychom **statisticky**. Na 73 přednášek v šesti programových blocích dorazilo 489 návštěvníků, kteří vyslechli 28 hodin přednášek, a v rámci ROI tak zhodnotili finance do nich vložené jejich knihovnami pět a půlkrát. – Ale ani tohle neklapne. Prostě proto, že ta data si cucám z prstu a lhát se nemá.

Mohli bychom být **negativní** – vlastně nemohli, protože toho moc negativního nebylo (snad kromě tradičně negativních obědů v menze). Takže ani tenhle tón nám neprojde. Nezbude než to shrnout jednoduše, pravdivě, stručně a výstižně. Jestli máte alespoň nějakou šanci příští rok dorazit, tak o tom přemýšlejte. Smysl to má.

MILOSLAV LINC *miloslav.linc@mlp.cz*

Bezpečnost v knihovnách aneb Libri catenati nestačí

KONFERENCE

Vedle tradičních sekcí se na konferenci *Knihovny současnosti* letos objevila i jedna nová – s názvem *Knihovna jako bezpečný veřejný prostor* a s řadou velice různorodých příspěvků, které však na sebe navazovaly a vzájemně se prolínaly. Tuto sekci prezentuje její odborný garant a její účastnice.

Bezpečnost ve veřejném prostoru je obecné téma, které se netýká jenom knihoven. Hodně diskutováno bývá v souvislosti s urbanismem, tedy s rozvojem měst, vesnic a jejich částí. Nazýváme-li knihovny s oblibou obýváky měst, pak se nevyhneme otázce, jak tento obývák zařídit, aby byl přívětivý i bezpečný zároveň. Bezpečí musí být součástí příjemného pocitu, jakého chceme v prostorách našich knihoven dosáhnout. Zároveň může být i protipólem snahy po maximální vstřícnosti a otevřenosti, nebo s ní může být přímo v rozporu.

Sekce Knihovna jako bezpečný veřejný prostor, která obsáhla celý jeden den konference Knihovny současnosti, se pokusila postihnout téma bezpečnosti v knihovnách z různých hledisek: bezpečnost pro návštěvníky i zaměstnance, bezpečnost pro knihovní fond, vybavení i samotný objekt knihovny.

Při výběru témat chtěli organizátoři sekce (na přípravě programu se podíleli také Zdena Ciprová a Ivo Kareš) vyjít z praktických zkušeností v knihovnách, ukázalo se však, že zatímco zkušeností je patrně dost, hovořit o nich se mnoho nechce. Knihovníci možná považují toto téma za příliš citlivé nebo od sekce očekávali spíše pomoc a radu, jak v nepříjemných situacích postupovat, než příležitost podělit se o to, co je v profesním životě

Foto Martina Horejšová

Předsedající v první den konference

potkává. I s ohledem na to byly nakonec příspěvky vybrány.

Inspirující názory a náměty

V následujícím přehledu jsou uvedeny pouze některé postřehy a podle nás zajímavé momenty. **Zuzana Hájková** z Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích zahájila přednáškový blok otázkou, jak zabezpečit knihovny proti hrozbám, které můžeme jen stěží ovlivnit – proti živelným pohromám. Odpověď hledala ve Francouzské národní knihovně v Paříži. Představila její krizový plán, sestávající ze tří částí – co dělat před možnými pohromami, co v situaci, kdy nastanou, a co po nich. Je zřejmé, že krizový plán nemůže předvídat všechno, rozhodně je však cestou, jak zabránit improvizaci, chybám a zbytečným

ztrátám na majetku. V Paříži jsou na živelné pohromy připraveni. A recept pro nás? Položit důraz na prevenci, v nepříznivém případě skutečné živelné pohromy nepropadat panice, vyhodnotit a upřednostnit urgentní záležitosti a vše pečlivě dokumentovat!

Téma bezpečnosti v prostoru knihoven naplno otevřela **Zdena Ciprová**. Zaměřila se především na zkušenosti s problémovými uživateli v Městské knihovně v Praze. Ukázala důležitost nastavení pravidel – knihovním, případně návštěvním řádem, vnitřní směrnicí o postupu vůči uživatelům v případě řešení problémových situací. Znalost pravidel, vytvoření bezpečnostního týmu, vzdělávání zaměstnanců pomáhají knihovníkům získat jistotu pro jednání s konfliktními uživateli nebo ve chvíli, kdy uživatelé překračují stanovená pravidla. Bezpečnost v knihovně mohou podpořit i technické prostředky (kamerový systém, bezpečnostní tlačítko pro knihovníky), velmi důležitá je také spolupráce s dalšími institucemi, zvláště s Českou policií. Celkový dojem – jako doma: pravidla, hranice, komunikace, ale také (jak autorka příspěvku uvedla hned zpočátku) nezapomínat na zdravý rozum!

Petr Čáp z Agentury pro sociální začleňování při Úřadu vlády ČR navázal příspěvkem o činnosti knihoven v oblasti integrace sociálně znevýhodněných osob. Ocenil bohaté aktivity knihoven v této oblasti a poukázal na příležitost čerpat finanční prostředky z dotačních programů zaměřených na sociální začleňování. K řešení problémových situací doporučoval spíše měkká než tvrdá opatření, zdůraznil význam vzdělávání knihovníků, dlouhodobého budování důvěry s uživateli, překonávání předsudků a stereotypů, rozšíření spolupráce se sociálními službami i místní samosprávou.

O tom, jak lze vytvářet bezpečný prostor knihovny sídlící (spolu s dalšími institucemi) v bývalé továrně a jaké problémy jsou s tím spojeny, pohovořila **Zdeňka Friedlová** z Krajské knihovny Františka Bartoše ve Zlíně; její kolega **Jan Kaňka** příspěvek doplnil přehledem technických zabezpečovacích prostředků. O pohled na „prazvláštní prostor knihoven" z pozice psychologa, filozofa a čtenáře se podělil **Lubomír Kostroň**, naopak klinická psycholožka **Katarina Durecová** se zaměřila na představení některých typů poruch osobnosti. Lidé, kteří těmito poruchami trpí, se v prostoru knihoven pohybují také a jednání s nimi může být z hlediska bezpečnosti obtížné (a připusťme, že jimi nemusí být vždy jen uživatelé). **Jan Chodora** ze společnosti SECURITAS ČR představil možnosti spolupráce knihoven s poskytovateli komerčních bezpečnostních služeb. Na to, zda máme dostatečně zabezpečené systémy a prostředky výpočetní techniky proti ztrátě a zneužití dat nebo proti páchání trestné činnosti, se zeptal a základní rady poskytl příslušník Policie České republiky **Roman Kohout.** (Pokud vaše heslo k služebnímu počítači zní „1234", autor varuje a radí: neprodleně změnit!) Více se lze dočíst v jeho publikaci *Bezpečnost v online prostředí,* vydané ve spolupráci s Krajskou knihovnou Karlovy Vary. Neradostnou škálu trestných činů, které mohou nastat v souvislosti s provozem veřejné knihovny, přednesla vedoucí státní zástupkyně Okresního státního zastupitelství v Kladně **Nina Brozová.** A tak jsme se dozvěděli, v jakém případě lze spáchat trestný čin i z nedbalosti, že kriminálním činem může být nedostatečná ochrana osobních dat nebo třeba i pomluva, dotkli jsme se porušování autorského zákona a mnoha dalších oblastí s bezpečností tak či onak souvisejících. Sebeobranný systém Krav Maga nelze řadit k měkkým opatřením při řešení konfliktů, jeho trenér **Tomáš Martinovský** se svými pomocníky Kristýnou Čočkovou a Františkem Veselým přesto vnesli do svého vystoupení jisté odlehčení a prvky humoru. V dynamickém závěru celého dne ukázali, jak předvídat hrozící nebezpečí a jak si i křehká knihovnice může poradit v některých obtížných situacích.

Více informací z prezentací naleznete na webu Sdružení knihoven ČR a v chystaném elektronickém sborníku. Jak ale zaznělo už v diskuzi v průběhu sekce, ne všechno mohlo být k tomuto širokému tématu řečeno během jednoho konferenčního dne. Proto bude účelné se k bezpečnosti v knihovnách průběžně vracet, ať již při jiných příležitostech (nabízí se například jednání Sekce SDRUK pro služby), nebo v dalších ročnících konference Knihovny současnosti.

JIŘÍ MIKA *mika@svkkl.cz*
PAVLA VLKOVÁ *vlkova@svkkl.cz*

Většinu prezentací a příspěvků ze všech sekcí a také elektronický sborník z konference najdou zájemci na webových stránkách Sdružení knihoven ČR (*http://sdruk.mlp.cz/sdruk/konference-knihovny-soucasnosti/clanek/konference-knihovny-soucasnosti/*).

Noví nositelé Medaile Z. V. Tobolky

Během prvního dne konference *Knihovny současnosti* se již tradičně předávají Medaile Z. V. Tobolky. Bylo tomu tak i 6. září 2016. Ceremoniál moderovaný autorem následujících řádků uvedl předseda SDRUK RNDr. Tomáš Řehák. Výstižnými slovy vyjádřil potřebu oceňovat osobnosti českého knihovnictví a dávat mladým knihovníkům vzory. Poté požádal ředitele odboru umění, literatury a knihoven Ministerstva kultury Mgr. Milana Němečka, Ph.D., a předsedu správní rady Nadace knihoven ČR Ing. Jiřího Miku, aby se k němu připojili a společně předali medaile za významný přínos k rozvoji českého knihovnictví pětici žen. Místo květin tentokrát všechny dostaly balíček se zeminou a semínky petúnie s doporučením, aby o rostlinky pečovaly se stejnou láskou jako o knihovnu či její oddělení, které řídí.

PhDr. Václava Horčáková ukončila v roce 1983 studium oboru historie na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy a nastoupila do Okresního muzea okresu Praha-východ v Brandýse nad Labem – Staré Boleslavi. V letech 1983–1989 absolvovala postgraduální studium muzeologie na Filozofické fakultě Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Brně. Od roku 1989 pracuje v knihovně Historického ústavu Akademie věd ČR, kde v současné době zastává funkci vedoucí samostatného oddělení historické bibliografie. Je autorkou mnoha důkladných oborových a personálních bibliografií českých historiků. Pod jejím vedením a s jejím spoluautorstvím každoročně vycházela tištěná ročenka *Bibliografie dějin Československa*. Medaile Z. V. Tobolky jí byla udělena za její dlouhodobý přínos české bibliografii a především za úspěšnou realizaci projektu *Bibliografie dějin Českých zemí* v rámci programu MŠMT.

Ing. Libuše Nivnická vystudovala Vysokou školu zemědělskou v Brně, obor provoz a ekonomika zemědělství, na Přírodovědecké fakultě UK v Praze absolvovala obor geologie v postgraduálním studiu a na Pedagogické fakultě UK angličtinu pro zahraniční experty. V roce 2003 ukončila na Ústavu informačních studií a knihovnictví v Praze studium Úvod do knihovnických a informačních služeb. Do Knihovny Jiřího Mahena nastoupila v roce 1991 jako vedoucí ekonomicko-správního útvaru, od roku 1996 ji řídí. Podařilo se jí dostat knihovnu mezi přední profesionální a moderní instituce společenského a kulturního typu uznávané jak u nás, tak v zahraničí. Je tajemnicí Ústřední knihovnické rady, místopředsedkyní SKIP ČR, předsedkyní regionálního výboru SKIP Velká Morava a zastává řadu dalších funkcí. Od roku 2013 je nositelkou *Ceny českých knihovníků*.

Zuzana Petrášková, prom.fil. se věnovala hudebně dokumentační práci již během studií hudební vědy na Filozofické fakultě UK a po jejich ukončení v roce 1972. V roce 1987 byla přijata jako odborná pracovnice do hudebního oddělení NK ČR, od roku 1998 je řídí. Od roku 1989 vede českou redakci soupisu hudebních pramenů RISM. V letech 2000–2004 se pod jejím vedením podařilo zpracovat cenné hudební sbírky a předat je do mezinárodní evidence RISM. V roce 2004 koordinovala výstavní a publikační činnosti na projektu *Bibliotheca Sonans* v rámci evropského programu Culture 2000. V letech 2006–2011 pokračovala jako řešitelka dalšího projektu *Budování databáze rukopisných a tištěných hudebních pramenů uložených ve sbírkách na území Čech a Moravy.* Soupisu hudebních pramenů se věnuje dosud. Několik let působila jako předsedkyně České národní skupiny IAML.

Mgr. Iva Procházková absolvovala v roce 1979 Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy, obor překladatelství a tlumočnictví, a v roce 1983 postgraduální studium knihovnictví a vědeckých informací. V letech 1979–1981 pracovala ve Středisku vědecko-technických informací IKEM Praha, poté přešla do Ústřední knihovny tehdejší VŠCHT Pardubice (dnes Univerzita Pardubice), kde působí dodnes. V roce 1992 byla jmenována vedoucí Univerzitní knihovny. Při vzniku Asociace knihoven vysokých škol v roce 2002 byla zvolena místopředsedkyní jejího výkonného výboru, v letech

2008–2013 působila jako jeho předsedkyně (a současně členka Ústřední knihovnické rady). Zabývá se mj. organizací a řízením knihoven, oblastí elektronických informačních zdrojů a služeb, je řešitelkou a členkou realizačních týmů řady významných projektů.

Mgr. Blanka Skučková po vystudování vědeckých informací a knihovnictví se specializací knihověda na Filozofické fakultě UK v roce 1995 pracovala do března 2000 ve Strahovské knihovně. Poté nastoupila na Ministerstvo kultury do oddělení literatury a knihoven v odboru umění a knihoven. V něm začínala jako referentka pro dotační řízení *Knihovna 21. století* a zároveň měla na starost knihovny zřizované Ministerstvem kultury ČR. Od roku 2004 do současnosti je vedoucí oddělení literatury a knihoven. Na ministerstvu odpovídala za přípravu řady koncepčních materiálů a doporučení. Díky její iniciativě a podpoře se od roku 2007 daří provádět pravidelné celostátní průzkumy čtenářství dospělé a dětské populace. Medailí se oceňuje též její otevřenost a vstřícnost při určování priorit dotačních programů MK ČR v součinnosti s celou knihovnickou komunitou.

(abr)

Ministerstvo kultury – Odbor umění, literatury a knihoven vyhlašuje výběrové dotační řízení pro rok 2017

na poskytnutí dotací provozovatelům knihoven evidovaných dle zákona č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon), ve znění pozdějších předpisů,

a pro spolky podle zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, jejichž hlavním účelem je knihovnická a informační činnost či jejich podpora, pro podprogramy VISK 1, VISK 3, VISK 8/B

a pro Knihovnu 21. století též pro zájmová sdružení právnických osob podle zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, jejichž hlavním účelem je knihovnická a informační činnost či jejich podpora na nekomerční projekty z oblasti knihoven.

1) Program Veřejné informační služby knihoven – VISK

VISK 1 – Koordinační centrum programu a implementace Koncepce rozvoje knihoven v ČR
VISK 2 – Mimoškolní vzdělávání knihovníků v oblasti ICT, **VISK 3** – Informační centra knihoven,
VISK 5 – RETROKON, **VISK 6** – Memoriae Mundi Series Bohemica,
VISK 7 – Kramerius, **VISK 8** – Informační zdroje,
Linie A – Zajištění dostupnosti informačních zdrojů formou multilicencí,
Linie B – Zpřístupnění informačních zdrojů prostřednictvím Jednotné informační brány, oborových informačních bran a Centrálního portálu knihoven,
VISK 9 – CASLIN a Národní autority ČR

2) Dotační řízení Knihovna 21. století – K21

(podpora práce s národnostními menšinami a integrace cizinců, podpora všeobecné dostupnosti knihovnických služeb pro občany se zdravotním postižením, kulturní, výchovná a vzdělávací činnost)

PŘIHLÁŠKY A STANOVENÉ PODMÍNKY NA ADRESE:
Ministerstvo kultury, Odbor umění, literatury a knihoven, Maltézské náměstí 1, 118 11 Praha 1 – Malá Strana
https://www.mkcr.cz/

VISK též na *http://visk.nkp.cz/*, Knihovna 21. století též na *http://ipk.nkp.cz/programy-podpory/knihovna-21.-stoleti-k21*

Bližší informace: **Mgr. Petra Miturová**, tel.: 257 085 216 (VISK 1, 2, 5, 6, 7, 8, 9)
Mgr. Blanka Skučková, tel: 257 085 316 (K21)
PhDr. Vít Richter, tel.: 221 663 338 (VISK 3)

! Uzávěrka: 10. prosince 2016 !

Knihovní fond

Předmětem zájmu uživatelů knihovny je zejména její knihovní fond. Ten by měl být především aktuální a správně profilovaný. Fond veřejných knihoven bývá, co se týče obsahu, univerzální. Specializované fondy naopak najdeme v knihovnách vysokoškolských, v knihovnách různých vědeckých ústavů, nemocnic a v dalších specializovaných knihovnách.

Pojem knihovní fond je široký, nezahrnuje pouze knihy, ale představuje kolekci různých druhů dokumentů. Stav knihovního fondu, co do skladby a počtu knihovních jednotek, sledujeme v ročním statistickém výkazu „Kult (MK) 12-01" v oddíle I.

Vykazování dokumentů

Pro účely statistického šetření je třeba vykazovat dokumenty (pokud je knihovna vlastní) do příslušných skupin: beletrie, naučná literatura, rukopisy, mikrografické dokumenty, kartografické dokumenty, tištěné hudebniny, zvukové, zvukově obrazové a obrazové dokumenty a elektronické dokumenty. Dokumenty, které nelze z hlediska druhu zařadit mezi jmenované skupiny, začleníme do položky „jiné". Zde se nejčastěji mohou objevit např. normy, patentové spisy, firemní literatura, trojrozměrné dokumenty, multimediální soubory a také stolní hry.

Součást fondu tvoří neodmyslitelně také periodika, tedy časopisy a jiné periodicky vycházející dokumenty. S evidencí a vykazováním periodik mohou být spojeny určité problémy. Ve statistickém výkaze zaznamenáváme počet exemplářů titulů docházejících periodik. V této položce se uvádí jen počet jednotlivých titulů periodik, nikoliv jednotlivá čísla. Pokud knihovna nakupuje některý titul multiplicitně, vykazuje počet multiplikátů. Součástí fondu a přírůstkového seznamu se stává svázaný ročník periodik, který se pak vykazuje podle svého obsahu do příslušné skupiny, většinou jako naučná literatura.

Další otázky souvisí s vykazováním dokumentů v elektronické formě. Jako součást knihovního fondu se pro statistické účely vykazují elektronické dokumenty na fyzickém nosiči. Naopak elektronické databáze nebo jednotlivé dokumenty, ke kterým získala knihovna přístup sjednáním individuální nebo konsorciální licence, se vykazují jako elektronické služby knihovny a bylo by chybou je v této části statistického výkazu uvádět.

Evidence knihovního fondu

Evidence knihovního fondu se vede ve formě přírůstkového a úbytkového seznamu. V přírůstkovém seznamu, který je základním majetkovým dokladem knihovny, musí být zapsán veškerý knihovní fond. Ten je pak na základě knihovního zákona předmětem revize, která se musí vykonávat pravidelně v daných časových intervalech. Periodicita revize závisí na velikosti knihovního fondu.

Knihovní fondy a veřejné knihovny

Veřejné knihovny se snaží vycházet vstříc široké veřejnosti, tzn. lidem různého vzdělání, pohlaví, věku a zájmů. V jejich fondech najdeme nejčastěji beletrii a naučnou literaturu pro dospělé, děti i mládež. Mnoho větších veřejných knihoven půjčuje i zvukové a audiovizuální dokumenty – CD, DVD, gramofonové desky a další. Příkladem netradičního typu dokumentu, který dnes veřejné knihovny běžně nabízí, jsou stolní a jiné hry.

Ještě v roce 2009 byl poměr beletrie a naučné literatury ve veřejných knihovnách ČR vyrovnaný, v roce 2015 již představoval podíl beletrie a naučné literatury 46 ku 43 % ve prospěch beletrie. Naučnou literaturu začíná v mnoha případech nahrazovat internet a elektronické informační zdroje. Výpůjčky beletrie pro dospělé čtenáře tak představují 50 % výpůjček.

Bylo by ideální, pokud by knihovny mohly mít celý fond nebo alespoň jeho převážnou část ve volném výběru, aby byl přístupný uživatelům bez zprostředkování knihovníkem. Většina knihoven však nemá optimální prostorové podmínky, a tak musí dokumenty uchovávat v uzavřených skladech,

mnohdy umístěných i mimo knihovnu. Uživatelé pak dostávají vybraný dokument s časovou prodlevou i několika dnů.

Fondy by měly být aktuální. Pokud se podíváme na půjčování knih podle roku jejich vydání, je evidentní, že čtenáři veřejných knihoven si nejraději půjčují nově vydaná díla a aktuální čísla periodik. Čím jsou knihy starší, tím klesá jejich přitažlivost pro čtenáře. To je asi největší problém českých knihoven. Fondy veřejných knihoven pomalu zastarávají, neboť nedochází k jejich potřebné obnově.

Podle Standardu VKIS by se mělo ročně obměnit minimálně 10 % knihovního fondu novými přírůstky. Průměr ve veřejných knihovnách ČR v roce 2015 však představoval pouhých 3,7 % obnovy. Nulový přírůstek knihovního fondu uvedlo 1 657 knihoven (31 %).

DEFINICE A STANDARDY

Knihovní fond
Soubor vybraných, uspořádaných, evidovaných a odborně knihovnicky zpracovaných dokumentů, shromážděných a uchovávaných v knihovně, který je k dispozici uživatelům pro absenční a prezenční půjčování a poskytování dalších knihovnických a informačních služeb.

Periodikum, seriálová publikace
Dokument v tištěné nebo elektronické formě, vydávaný postupně s pravidelnou nebo nepravidelnou periodicitou, obvykle s číselným nebo chronologickým označením, pod stejným názvem a se záměrem stálého pokračování. Zahrnuje např. časopisy, noviny, sborníky, výroční zprávy.

Definice všech druhů knihovních dokumentů se uvádějí v Deníku knihovny.

Graf č. 1

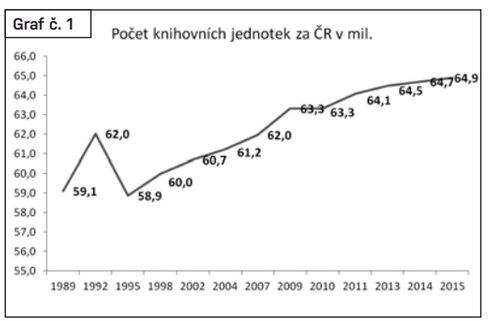

Graf č. 2

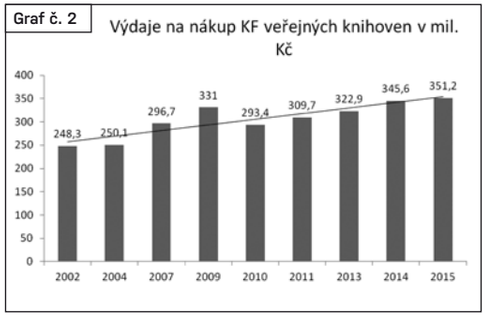

Celkový objem knihovních fondů veřejných knihoven ČR dosáhl v roce 2015 téměř 65 milionů knihovních jednotek. Největší část tvoří beletrie – téměř 30 mil. knihovních jednotek (dále jen k. j.), necelých 28 mil. tvoří naučná literatura a ostatní dokumenty dosáhly počtu 7 mil. k. j., což představuje nárůst o 2 mil. oproti roku 2014.

Přestože se výdaje na nákup knihovního fondu rok od roku zvyšují, stále nedosahují adekvátní výše. Počet přírůstků má naopak sestupnou tendenci. V roce 2015 činil 1,86 mil. k. j., což je téměř o 250 tisíc k. j. méně než v roce 2002. V důsledku toho knihovny ze svého fondu málo vyřazují starší knihy, jejich fondy tak každoročně zastarávají a ztrácejí na atraktivitě pro své uživatele. Připravovaný Standard pro dobrý fond doporučuje, aby se rozsah knihovního fondu pohyboval v rozsahu dvou až tří knihovních jednotek na obyvatele, ale mnoho knihoven tyto hodnoty i několikanásobně překračuje a má regály přeplněné starými a nevyužívanými knihami.

Také standard v oblasti tvorby knihovního fondu (výdaje na nákup knihovního fondu na jednoho obyvatele obsluhované populace) je dlouhodobě podprůměrný. Místo doporučovaných 35 Kč na obyvatele představoval v roce 2015 celostátní průměr pouhých 21 Kč. K nápravě neradostné situace by mohl přispět právě vznikající Standard pro dobrý fond, na který by se knihovny mohly odvolávat u svých zřizovatelů při snaze o navýšení finančních prostředků na nákup knihovního fondu. Ze statistik dále vyplývá, že v roce 2015 nenakoupilo do svého fondu ani jednu knihu 1 706 knihoven, tj. 32 % veřejných knihoven ČR.

DANA SMETANOVÁ
Dana.Smetanova@nkp.cz
VLADANA PILLEROVÁ
Vladana.Pillerova@nkp.cz

Skvělé knihovny na Valašsku

Co venkovské knihovny umějí a mohou 2016

Pravidelné každoroční setkání venkovských knihoven se letos uskutečnilo již po dvanácté. Hostitelskou knihovnou byla Obecní knihovna v Horní Lidči (Knihovna roku 2001 a Knihovna roku 2014). Akce se konala za finanční podpory Ministerstva kultury ČR. Na zdárném průběhu se také podílely Masarykova knihovna ve Vsetíně (pověřená knihovna) a Městská knihovna Valašské Klobouky.

Zájem o tuto akci bývá velký, o čemž svědčí, že necelý týden po zveřejnění pozvánky bývá kapacita zcela naplněna a pokaždé se eviduje i dost náhradníků. Počet účastníků nelze navýšit, protože by tím utrpěl celkový ráz připravovaného programu. Nedílnou součástí setkání je také odborný program, kterého se účastní knihovníci ze širokého okolí. V tento den se počet zúčastněných přibližuje ke stovce. Není tedy pravdou, jak někteří neinformovaní říkají, že je to „akce pro stále stejné lidi". Jistou skutečností však je, že „zdravé jádro" se účastní této akce od samého začátku. Jsou to ti, kteří už sami setkání organizovali, navázali konkrétní přátelství a rádi se znovu potkávají. Každý rok přibývají i další – a to knihovníci (a mnohdy i starostové) nově oceněných knihoven. Ti jsou samozřejmě vždy zvědaví na knihovny oceněné před nimi a využívají příležitosti nejen k porovnávání, ale také k získávání nových impulzů pro další činnost vlastní knihovny.

Zahájení a večer ve Vsetíně

Letos se knihovníci 15. září sjeli do Vsetína. Zahájení programu bylo pod patronací Masarykovy veřejné knihovny ve Vsetíně. Její pracovníci připravili nejen zajímavý program, ale také výborné občerstvení. Zde měli účastníci první příležitost ochutnat krajové speciality – především skvělé koláče „frgály". Počasí bylo „jako na objednávku", a tak procházka městem nazvaná **Magické vsetínské „osmičky"** poskytla možnost objevit jeho zajímavosti a zákoutí. Například Panskou zahradou probíhá 18. poledník východní délky. Každý účastník obdržel certifikát, který dokladá, že jeho majitel tento poledník překonal.

Po návratu do knihovny předvedlo *Amatérské divadlo Masarykovy veřejné knihovny* své pásmo z historie veřejné knihovny ve Vsetíně. Výkon účinkujících byl odměněn bouřlivým potleskem. Pak proběhla prohlídka jednotlivých oddělení. V tomto roce knihovna oslavuje dvojí významné výročí – 95 let od svého založení a 10 let činnosti ve stávajících prostorách. Má zajímavá oddělení a vyvíjí velmi bohatou činnost, za kterou v roce 2014 obdržela titul *Městská knihovna roku*.

Následoval přesun do hotelu Jelenovská, kde byl připraven večerní program. Knihovníci se zde také poprvé setkali se zástupci hostitelské obce: knihovnicí Věrou Povalačovou a starostou Josefem Tkadlecem. Oba byli pozornými hostiteli i v následujících dnech. Večer vystoupil s písničkami Petra Hapky a Michala Horáčka zpěvák, herec a výtvarník František Segrado, velmi oblíbený nejen na Moravě.

Po něm pak program tradičně uzavřel pravidelný dokumentátor všech akcí Mirek Bláha, když předvedl DVD z loňského setkání v Milíně. DVD a pamětní listy obdrželi všichni loňští účastníci. Pokud se na letošní setkání nedostali, bylo jim zasláno poštou.

Odborný program

Odborný program, naplánovaný na druhý den pod názvem **Knihovna a její lidé**, probíhal v Obecní knihovně v Horní Lidči. Sem také přijeli mnozí knihovníci z okolí. Byli to nejen pracovníci obecních knihoven, ale také profesionálové, většinou „metodici". Úvodní slovo a představení obce Horní Lidče patřilo panu starostovi Josefu Tkadlecovi.

Ideálního knihovníka představila ve svém vystoupení **Nadpřirozená bytost – ideální knihovník**

pravidelná lektorka této akce Mgr. Zlata Houšková. Posluchači mohli porovnat své zkušenosti a posoudit, jak blízko jsou „ideálu".

Ředitel Městské knihovny v Rožnově pod Radhoštěm Bc. Pavel Zajíc představil dlouhodobý projekt **Město v mé paměti.** Jedná se o zajímavé vzpomínky rožnovských občanů a vytváření průvodce pamětí města.

Současný stav prostorového a technického vybavení vesnických knihoven – pod tímto názvem uvedl PhDr. Vít Richter výsledky průzkumu, který před časem proběhl v knihovnách. Zaměřil se nejen na to, v jakých prostorách venkovské knihovny působí, na jejich vzhled, ale také na stav jejich technického vybavení. Ukázalo se, že je tu ještě mnohé třeba vylepšit.

Ing. Marie Škorpíková z Obecní knihovny v Ratíškovicích (Knihovna roku 2012) se s přítomnými podělila o zkušenosti komisařky soutěže *Knihovna roku*. Ve svém příspěvku **Knihovna roku – pohled z druhé strany** porovnala své pocity ze soutěže jednak jako soutěžící knihovna, jednak jako hodnotící komisařka. V každém případě vyzdvihla přínosnost soutěže pro venkovské knihovny.

V roce 2015 získala titul *Knihovna roku* **Městská knihovna v Hroznětíně** (Karlovarský kraj). Do Horní Lidče přijela prezentovat činnost své knihovny nejen knihovnice Vendula Zábelová, ale také její kolegyně Jana Ježková, starosta Martin Maleček a místostarosta Zdeněk Janský. Společně představili své město, činnost oceněné knihovny a zároveň všechny knihovníky pozvali na setkání v příštím roce, které se bude konat v Hroznětíně ve dnech 14.–16. září 2017.

Během „odborného programu" si mohli účastníci prohlédnout hostitelskou knihovnu a seznámit se s její činností. Dopolední program zakončil společný oběd ve školní jídelně.

Poznávání tradic, specialit a další knihovny

Odpoledne bylo věnováno poznávání obce a zajímavých tradic regionu. Hostitelem a zasvěceným průvodcem byl osobně starosta Josef Tkadlec. Společná cesta vedla nejprve do sportovního areálu. Tady prý mají nejlepší pivo v obci, a proto na ně po dobrém obědě starosta všechny pozval (abstinenti si samozřejmě dali limonádu).

Po prohlídce areálu i zázemí míst „pro osvěžení těla" pokračovala cesta za poznáním obce do míst, kde se pečuje „o duši". Nejprve to byla návštěva moderního kostela, který si občané Lidče postavili svépomocí. Milým překvapením bylo koncerní vystoupení žáků ZUŠ. Navozená příjemná atmosféra vydržela i při návštěvě Lidečského betlému. Tento „česko-slovenský mechanický betlém", který se skládá z vyřezávaných dřevěných postaviček a architektonických objektů, byl doplněn zajímavým filmovým snímkem. Líčil betlémský příběh, který byl navíc propojen s významnými historickými místy česko-slovenského pomezí. To vše umocnila nádherná hudba Jiřího Pavlici.

Po posilnění „krajovými specialitami" následoval individuální návrat ke knihovně, zpestřený návštěvou místního stánku se skvělou zmrzlinou. U knihovny už čekal bača Vojta se svými zvířaty. Jeho cvičení ovčáčští psi s přehledem zvládli nejen stádo ovcí, ale také kozy a husy. Bylo obdivuhodné sledovat souhru mezi bačou a jeho psy. „Vojtův veselý dvorek" všechny nadchnul.

Další překvapení nám připravili v knihovně, a to krátké seznámení s valašskými zvyky. Zcela nečekaně se zde objevil čert se svou družinou tak, jak na Mikuláše chodí dědinou. Paní Povalačová pak všem vysvětlila, co jednotliví členové družiny představují.

Byl nejvyšší čas, abychom se vrátili do hotelu Jelenovská k večernímu programu. Nejprve jsme vyhodnocovali úkol z uplynulého roku v Milíně. Účastníci měli dovézt část zprávy, kterou měli ukrytou v balíčku soli. Nepřijeli všichni, někteří dokonce na úkol během roku zapomněli, ale přesto se paní Daně Reiterové podařilo nakonec zprávu sestavit a přítomným účastníkům ji přečíst. Pak následovalo vystoupení cimbálové muziky, nechyběly opět krajové lahůdky. Večer plný pohody, zpěvu, tance přispěl i k neformální výměně zkušeností. O čem jiném se baví knihovníci, když se sejdou, než o knihovnách!

Jako obvykle byl naším největším nepřítelem nedostatek času. Najednou nastal poslední den setkání.

Hned po snídani účastníci navštívili Městskou knihovnu ve Valašských Klobúkách. Také zde se přivítání neobešlo bez sladkých koláčků a slivovice. Knihovna je součástí Kulturního a vzdělávacího střediska. Od roku 2008 sídlí v nových prostorách, má moderní a příjemné vybavení a je vyhlášená svou činorodostí. V roce 2015 získala

Společné foto účastníků setkání

Foto Miroslav Blicha

titul *Knihovna roku Zlínského kraje*. Několikrát také uspěla v soutěži *Městská knihovna roku* v kategorii 5000–10 000 obyvatel.

Následovala krátká cesta půvabnou krajinou a zastávka úplně poslední – vesnička Študlov. Valašsko je známé svými švestkami (nebo, jak se jim v kraji říká, „trnkami"), které se zpracovávají mnohými, ale vždy chutnými způsoby. Jednou z možností je také vaření povidel. Ta nejlepší povidla se vaří právě ve Študlově. Na knihovníky tu čekala muzika a přivítala je paní starostka Ladislava Šerá. Všichni zde mohli nahlédnout přímo „pod pokličku" a vidět, jak se povidla vaří, ještě chvíli posedět, zazpívat si s muzikou a ochutnat ty všechny připravené dobroty… Celá akce byla zdokumentována a bude k dispozici v kronice a na DVD.

Na závěr je třeba poděkovat všem, kteří letošní báječné setkání připravili, a popřát jim, aby jim i nadále vydržel elán a chuť do práce. A všechny zájemce pozvat příští rok do Hroznětína.

DANIELA WIMMEROVÁ
Wimmerova.D@seznam.cz

Padesát let mezi čtenáři

KNIHOVNÁM V MALÝCH OBCÍCH

Baví ji práce s lidmi, knihy ji provázejí od dětství a svým čtenářům dokáže vždy poradit. Taková je paní knihovnice Libuše Veselková, která vede knihovnu v Medlově již úctyhodných padesát let.

Libuše Veselková začala knihovnu vést ve svých dvaceti letech. Přesto, že se této práci věnuje již padesát let, stále ji baví. Okolnosti, za kterých se k této činnosti dostala, hodnotí jako naprosto přirozený vývoj. *Knížky jsou moje vášeň od dětství. A můj život je hodně spjatý s obcí Medlov. Velmi mi vadilo, když knihovna neměla stálého pracovníka, který by se jí intenzivně věnoval. Knihy byly obalené v šedých uniformních obalech a já tohle všechno vnímala a nelíbilo se mi to*, zhodnotila paní Veselková. Protože se nebála vyjádřit svůj názor, navrhlo jí vedení obce v roce 1966, aby se práce knihovníka ujala sama. Tehdy zde bylo otevřeno jednou týdně tři hodiny.

Knihovna několikrát změnila své místo. V roce 2002 se přestěhovala do budovy obecního úřadu, kde byla dříve lékařská ordinace. Tady sídlí dodnes. S prostory je knihovnice spokojená a hodnotí je jako funkční. V témže roce se knihovna veřejnosti otevřela dvakrát týdně a do-

šlo ještě k jedné podstatné změně – přibyly dva počítače. Jeden na katalogizaci a půjčování, druhý pro návštěvníky, s přístupem na internet. *Počítač mi naštěstí nebyl cizí, protože již v kanceláři jsem s ním pracovala. Bylo potřeba převést všechny knihy do elektronického katalogu. Než jsem ho nakrmila, strávila jsem u něho spoustu času. Toho využívali někteří vášniví uživatelé internetu, který tehdy ještě nebyl tolik zavedený v domácnostech a byl po něm značný hlad. Úplným extrémem byli tenkrát dva kluci, kterým jsem řekla, že tady budu pracovat do půlnoci, a oni zde celý večer strávili na internetu*, směje se knihovnice.

Paní Libuše Veselková má na práci v knihovně ráda především komunikaci s lidmi, s těmi pracovala celý život. Na začátku svého působení na poště ve Šternberku, později v Medlově v zemědělském družstvu, kde měla na starosti personální záležitosti. Hlavně díky ní se knihovna může chlubit sto dvaceti registrovanými čtenáři. Během let se však skladba návštěvníků podstatně měnila. *Když jsem začínala, chodily jenom děti. Dospělí pouze výjimečně. V průběhu let se však skladba začala proměňovat. S rozvojem televizních pořadů začaly děti od knížek odbíhat a zaznamenala jsem zájem ze strany dospělých. Zhruba v sedmdesátých letech. Hlavně to byly maminky na mateřské dovolené. Hodně také pomohl osobní přístup. S lidmi tady vlastně žiji celý život. Tak například v obchodě, když mi známé povídaly, že viděly nějaký film, upozornila jsem je na to, ať si půjčí knihu, která je mnohem lepší. Tak se mi podařilo do knihovny přitáhnout mnoho lidí. V současné době sem chodí málo dětí a naopak hodně dospělých*, vysvětluje paní Veselková, která už nyní přesně ví, co kdo čte, a tak čtenářům může nabízet konkrétní tituly. Snaží se také ovlivnit nákup knih, jichž ročně přibude kolem 60, a skladbu výměnného fondu. Ten čítá ročně asi 300 titulů. Nyní disponuje knihovna přibližně 3200 svazky. Mezi čtenáři je oblíbená historická beletrie, knihy z lékařského prostředí a z exotických krajů nebo detektivky a thrillery. Sama knihovnice čte různé žánry, ráda má však zejména historické romány, například Ludmilu Vaňkovou.

Kromě knihovny má však paní Veselková ještě další koníčky. Ráda cestuje, pořádá zájezdy pro seniory a miluje divadlo. *Máme tu ochotnický spolek Medlochodi. Hráli jsme zatím jednu pohádku a dnes nacvičujeme další dvě hry*, popisuje paní Veselková.

A co by své knihovně přála do budoucna? *Protože vím, že modernizace vybavení knihovny je již v plánu, a doufám, že přísun knih bude stále ve stejné míře, přeji knihovně a i já sama si přeji šikovného a fundovaného nástupce. Vím však, že nic nepůjde najednou, je třeba se k tomu propracovat, stejně jako na začátku já*, uzavírá paní Veselková.

KAMILA KOTKOVÁ

NEUŠLO NÁM

- Počátkem října se v Městské knihovně v Praze (MKP) pod názvem **Knihovny v digitálním věku** uskutečnila seriózní debata experimentální formou. Za plného provozu knihovny zde totiž probíhalo diskusní fórum o nové roli veřejných knihoven, z nichž se postupně stávají multifunkční mediální instituce a „třídírny informací" uživatelsky dostupné z domova. Moderátorského žezla se ujala Silvia Lauder z *Respektu*. Hostitelem a diskutujícím byl ředitel MKP Tomáš Řehák, dalšími diskutujícími byli Olga Škochová, konzultantka pro rozvoj měst prostřednictvím kultury, a kulturní antropolog prof. Andrew Lass. Byl to podnětně strávený podvečer.

- Nový centrální portál českých knihoven **Knihovny.cz** byl oficiálně spuštěn 26. 10. 2016 v Moravské zemské knihovně v Brně. Nabízí možnost vyhledávání zatím ve více než 12 mil. tištěných i elektronických dokumentů z fondů knihoven v ČR, které se do portálu zapojily, a další služby. Více informací o projektu přineseme v dalších číslech Čtenáře.

–JaC–

Dámský klub Městské knihovny Sokolov

V Městské knihovně Sokolov je již šestým rokem vyhrazena jedna (ta poslední) středa v měsíci pouze pro dámy. Máme u nás totiž *Dámský klub*. Inspirovaly jsme se Dámským klubem, který fungoval při Americkém centru v Praze. V roce 2010 ho vedl pan Miroslav Konvalina, bývalý zahraniční zpravodaj Českého rozhlasu v USA a tehdejší ředitel Amerického centra. Byly jsme se několikrát podívat na schůzkách tohoto klubu v Praze a moc se nám líbily. A tak jsme v září 2010 pozvaly právě pana Konvalinu k nám do Sokolova, aby činnost našeho Dámského klubu zahájil a popovídal nám o svých zážitcích z USA. Od té doby se u nás vystřídala velká řada hostů a probraly

jsme mnoho různých témat. Přivítaly jsme tu například herečky Ljubu Krbovou (která nám přijela promítnout a okomentovat své fotky z Afriky) a Hanu Čížkovou (ta nám mimo jiné vyprávěla historky z natáčení filmu *Kameňák*), vizážistky Petru Šestákovou (která pro nás připravila základní kurz líčení) a Danu Beranovou (ta nám zase poradila se skladbou šatníku), pekly jsme moučníky s cukrářkou Ivetou Fabešovou a připravovaly sushi s šéfkuchařem Lukášem Peckářem. Několikrát jsme uskutečnily vycházky po okolí s odborným výkladem o historii a přírodě, navštívily jsme místní pivovar, absolvovaly ochutnávku moravských vín, zhlédly jsme divadelní představení herců

místního ochotnického divadelního spolku a také komentovanou prohlídku výstavy kabelek a milostných dopisů v sokolovském muzeu. Od prezidenta České bonsajové asociace Václava Nováka jsme se dověděly, jak pěstovat bonsaje, a s primabalerínou Barborou Kohoutkovou jsme zkusily léčivé cvičení gyrokinesis… Je toho za těch uply-

nulých pět let docela dost. A moc nás těší, že jsme se setkaly s kladným ohlasem také u mužských protějšků našich členek. Jeden manžel dokonce prohlásil, že se na naše schůzky vždycky moc těší i on, protože manželka je večer v knihovně a on se může se syny v klidu dívat na fotbal.

Text a foto **DANIELA DROBEČKOVÁ**
drobeckova@mksokolov.cz

Knihovní fondy – nestálé stálice

Kdybych byla karikaturistkou, metodičku v terénu bych vykreslila před budovou úřadu, kde by stála opřená o pouliční lampu, konsternovaně a bezmocně by vzhlížela k jejímu rameni vysoko nad ulicí a bylo by jasné, že přemýšlí, zda by se na něm neměla raději oběsit. Možná si nedovedete představit, jak zbědované jsme, když otevřeme dveře některých knihoven v regionech. A někdy dokonce i těch profesionálních.

Pryč se zastaralostí fondu

Zatímco bychom dnes měli řešit jednotnou síť knihoven, řešíme domněle triviální problém – knihovní fondy. Knihovní fond je základem úspěchu. Ne že by měl být aktuální, on takový být prostě musí! Nemůžeme přece po čtenáři chtít, aby navštěvoval knihovnu, která ho nijak neoslovuje, která ho vrací do absurdity a směšnosti let minulých, nepočítá s tím, že je lačný a inteligentní, ignoruje ho.

Pokud si konečně připustíme, že velmi vysoké procento naší tolik obdivované sítě knihoven tvoří především obecní knihovny, pak musíme podporu cílit tam. Domovské fondy v těchto knihovnách vypadají tak, že na vás ještě mnohde dýchne kolektivizace. V lepším případě pak máte pocit, jako byste oblékli řvavě žlutou saténovou košili, kalhoty do zvonů a tančili Saturday Night Fever. Trochu si oddychnete, když vás z té horečky vyvedou tituly výměnného fondu pověřené knihovny: Nesbø, Fulghum, Larsson, Murakami, Vondruška, Bauer. A čert to vem, že na vás dorážejí zastíněni neodolatelnými milenci, šedými odstíny a růžovými polibky. Náš čtenář, náš pán!

Aby nezmizeli muži-čtenáři

V souvislosti s tím uvedu ještě jednu skutečnost. Knihovníci si stěžují, že jako mávnutím kouzelného proutku mizí čtenáři staršího školního věku, ve věku mladém a středním se objevují omezeně. Mužského čtenáře těchto kategorií pak v knihovně oslavujeme. Copak je asi příčinou? Našli bychom jich víc, ale jsem přesvědčená, že je to i tím, že jim nemáme co nabídnout. My totiž jejich literaturu v knihovních fondech skoro nemáme. Oni „jedou" ve sci-fi a fantasy. Že tuto literaturu my sami nečteme, neznamená, že ji nebudeme mít v nabídce, nebudeme ji znát, neposkytneme informaci. I tady se jedná o zákon trhu a my ho musíme respektovat. Základní přehled a vzdělanost chtějme po knihovnících, čtenář jde za tím svým.

Realita regionálních funkcí

Regionální funkce, služby výměnných fondů a jejich cirkulace jsou velkorysou koncepcí pro naše knihovny. Jejich metodika by nás ráda viděla u stolů, kde bychom zprostředkovávali rady a pokyny, ale skutečnost nás vyhání mezi regály, plísně a špínu, protože tam jsme daleko platnější. Zapojujeme hlavu, ale především ruce a nohy. Ano, v regionech jsme dělníky.

Stále totiž většinově přetrvává posvátná úcta ke všemu vytištěnému, zbytečná obava z vyřazování, strach ze změn, bezradnost. Pokud navrhujeme kroky do 21. století, musíme je ukázat my sami.

Foto Hana Matějčková

Navíc nám koncepce obecní zastupitele trochu rozmazlila. V prvopočátcích doporučovala revitalizaci fondů s podporou těch výměnných. Výsledek je takový, že v některých obcích na nákup nových titulů přispívají minimální částkou, jinde v rozpočtu peníze na knihovnu chybí úplně.

Moderní knihovna něco stojí

Pro jednání se zastupiteli mám fotobook jako modelka. Jsou v něm obrázky knihoven, které jsou v místě podporované, kterým se daří. Nové interiéry, akce, ukázkové knižní fondy, nabídkové řazení. Některé spáče to vyděsí, protože si zvykli, že veškeré služby regionálních funkcí jsou pro ně zdarma. Knihovny fungují bez jejich většího zájmu, nikdo si nestěžuje. A teď vidí obrázky moderních knihoven ze sousedství, obrázky, kterým ani nemohou uvěřit. Některým proběhnou hlavou potřebné investice a vzdají to. My vlastně ani takovou knihovnu nepotřebujeme. Tato jejich vizitka má černé linky. Je to vlastně vyvěšené parte.

Jiní se těmi obrázky nechávají inspirovat a knihovnu skutečně povýší na kulturní centrum obce, města. Plánují, podporují, spolupracují. Jde to pomalu, pomaloučku, ale důvody k radosti metodik má. Možná teď, v čase generačních změn v knihovnách a na úřadech, máme další příležitosti. Zpoždění, které jsme nabrali, je veliké. Vlak progresu je kdesi mezi kopci a utržené vagonky dole v údolí jako by čekaly se zataženou brzdou. Spěchejme k nim. Některé šance se totiž neopakují.

HANA MATĚJČKOVÁ *matejckova@svkkl.cz*

PŘÍŠTĚ: Knihovnice a knihovníci – nedobrovolní dobrovolníci

JEDENÁCTERO POHÁDEK O PUBLIC RELATIONS

Pohádka devátá: O konzistenci

V deváté části našeho seriálu přichází tentokrát na řadu tematika spojitosti a konfrontace reklamou nabuzeného očekávání s realitou. Ani v knihovně bychom neměli ohýbat své přísliby vstřícné, přátelské a otevřené instituce.

Potřebujete navštívit kožního doktora a poradit se, co s ekzémem na prstech. Přijdete na jeden web a dozvíte se, že pan doktor studoval lékařství na věhlasné univerzitě, absolvoval profesní kurzy skvělé úrovně, vyléčil nebo pomáhá tisícům lidí a přečtete si ohlasy spokojených zákazníků. A pak odkliknete na nějakou vedlejší stranu a tam se dočtete, že pan doktor pracuje s principem bohyně v nás. Nebo že léčí kožní problémy na rukou skrze tlakové body na genitáliích. Leknete se? Já rozhodně. Přečtěte si předchozí věty o doktorovi ještě jednou. První dlouhá věta postupně rozvíjí naši představu (schopného, studovaného, zkušeného) doktora. A pak si přečteme o bohyni a genitáliích a máme pocit, že ta smysluplná kolej, po které jsme původně jeli, uhnula o 90 stupňů jinam. O.K., někdo z nás může mít pocit, že je to správná cesta, že chtěl tohle a nikoli doktora. Ale my, kteří jsme hledali doktora medicíny a ne šamana, web zavíráme.

Ilustrace Eva Kotlandová

Dvě různé knihovny, dvě různé osobnosti. Obě mohou být krásné dámy v nejlepších letech, obě mohou být příjemné, vzdělané, cílevědomé – a přitom každá jiná.

Podobný zážitek můžete mít se školou. Dostanete se na univerzitu, těšíte se, že dostanete to nejlepší v republice a taky ona z vás dostane to nejlepší, a pak zjistíte, že ten příslib, který univerzita a její dobré jméno dává, není fér. Není nejlepší v republice. Dobří učitelé odcházejí jinam. Její nároky na vás jsou nízké. Jediný nárok je přetrpět výklad učitele. Hodnotí se docházka, ne vaše iniciativa apod. Právě jste si překreslili původní obrázek. Škola může nadále vydávat barevné letáky s rozesmátými studenty a mluvit o „výborném pracovním uplatnění", vy však už víte své. V gastronomii se to děje pořád. A vůbec ve službách. Restaurace údajně vaří z nejlepších surovin a má skvělé kuchaře, ale oběd vám vrže mezi zuby, protože skvělí kuchaří neumí umýt salát.

Knihovna si přeje, aby do ní chodilo víc čtenářů. Vydává plakáty, pozvánky, články. Ale když lidé přijdou, jsou za dveřmi zmatení, kam jít dál. Kde hledat tu skvělou akci nebo knihu. Přepracovaný knihovník nezvedne hlavu od pultu nebo sdělí „na dveřích přece máte papír".

Přeháním, snad tak lépe vynikne, jak ohýbáme své vlastní přísliby, když si na to nedáme pozor. Jsme-li otevřená, vstřícná, zvoucí knihovna, musíme jí být pořád.

Chceme-li vychovávat příští generace čtenářů, musíme je přijmout i s tím, že jsou zatím hluční, zmatení nebo ubrečení, když jim za regálem zmizí maminka. Tohle všechno jsou staré známé pravdy a jako jednotlivci jsme schopni si to pohlídat. Ale velká organizace s tím má skoro vždycky problém.

Jak zjistit, kde své vlastní přísliby zrazujeme?

— Projít si vlastní službu, všechny vlastní služby. Vyzkoušet si realitu na sobě a co nejvíc odfiltrovat to, že jsem insider.

— Požádat o totéž někoho známého a vysvětlit mu, že se potřebujete dovědět sebemenší nesoulad nebo zaváhání. (Sebemenší proto, abyste se ze slušnosti a ohledů druhého člověka nedozvěděli jen to, že všechno je báječné. Takovou informaci nepotřebujete.)

— Projít vlastní web v nějaké logické cestě – hledat informaci o knize nebo si ji objednat podle katalogu. Požádat o totéž někoho jiného.

— Vymyslet osobu, jakou by knihovna byla, kdyby byla živá. Popsat si ji, nakreslit, vypíchnout její povahové vlastnosti a zájmy. A pak porovnávat komunikační výstupy knihovny s její osobností. Opravdu by tohle napsala mladá, rychlá, týmová hráčka Zuzanka?

— Přirovnat svou knihovnu k jinému, ideálnímu prostoru. Je-li mým vzorem jazzová kavárna nebo dokonce tvůrčí dílna, mohou mé tiskové zprávy nebo webové stránky vypadat takto? Je to ono?

VĚRA ONDŘICHOVÁ
vera.ondrichova@gmail.com

Z OBÁLKY

Knihobudky netřeba knihovníkům představovat. Spíše si zaslouží propagaci mezi nejširší veřejností a zcela určitě se neobávejme, že by ohrozily existenci knihoven. Je to svým způsobem specifický druh bezplatného happeningového antikvariátu, který naopak může do knihoven nové čtenáře přivést. Na obálce představujeme jednu z knihobudek umístěnou v pražských Dejvicích. Dnes už jich je v ČR v provozu cca 60. Více informací naleznete na *www.knihobudka.cz* a *www.o2thinkbig.cz*.

DO ČÍSLA PŘISPĚLI

Dr. Edyta Bezzubik – Univerzitní knihovna v Białymstoku **Ing. Aleš Brožek –** Severočeská vědecká knihovna **Mgr. Daniela Drobečková** – Městská knihovna Sokolov **Mgr. Roman Giebisch, Ph.D.** – Národní knihovna ČR **Bc. Michaela Charvátová** – Národní technická knihovna **Mgr. Kateřina Janošková** – Masarykova veřejná knihovna Vsetín **Mgr. Kamila Kotková** – Knihovna města Olomouce **Mgr. Markéta Kukrechtová** – Regionální knihovna Karviná **Miloslav Linc –** Městská knihovna v Praze **Hana Matějčková** – Středočeská vědecká knihovna v Kladně **Ing. Jiří Mika** – Středočeská vědecká knihovna v Kladně **MgA. Bc. Petr Nagy** – literární kritik; Národní knihovna ČR **Mgr. Věra Ondřichová** – PR specialistka a lektorka komunikace **Mgr. Vladana Pillerová** – Národní knihovna ČR **Jiří Walker Procházka** – spisovatel, scenárista **Ing. Dana Smetanová** – Národní knihovna ČR **Mgr. Klára Smolíková** – spisovatelka, scenáristka a lektorka **Blanka Tauberová** – Městská knihovna Sedlčany **PhDr. Pavla Vlková** – Středočeská vědecká knihovna v Kladně **Daniela Wimmerová** – Městská knihovna Český Krumlov

JAK SE DĚLÁ DOBRÁ DĚTSKÁ KNIHOVNA...

Mít dobrý tým

Kamarádka knihovna, soutěž o nejlepší dětskou knihovnu roku, slaví desáté výročí... Městská knihovna v Sedlčanech se zúčastnila prvních dvou ročníků. V prvním ročníku dosáhla na druhé místo a v tom dalším získala prvenství.

Velmi si tohoto vyznamenání vážíme a při každé vhodné příležitosti se jím chlubíme. Představuje totiž titul prestižní. Nejen že je to pozitivní signál pro naše dětské návštěvníky a jejich rodiny, ale samozřejmě toto ocenění velmi pozitivně vnímá i vedení knihovny a rovněž zřizovatel. Dává totiž naději, že v Sedlčanech ještě „pár let" knihovna bude existovat.

Foto archiv knihovny

A jak se „dělá" dobrá dětská knihovna? Samozřejmě musí nabídnout velký a rozmanitý výběr dětských knih, novinky, hry, váledla, akce a všelijaká další „šprťouchlátka". Především však v takové knihovně musí působit dobrý tým. V našem případě se to netýká pouze knihovnic dětského oddělení, ale celé knihovny. Aby mohla dětská knihovna dobře fungovat, musí ji podporovat nejen vedení a zřizovatel, ale všichni ostatní knihovníci a knihovnice. A všichni společně musí mít jasnou vizi a pochopit, že dobré dětské oddělení tvoří základ a stavební kámen do budoucna. Pokud se toto všechno podaří, tak vězte, že dobré dětské knihovně již nic nestojí v cestě. V knihovně vládne příjemná a tvůrčí pracovní atmosféra a děti naleznou to, po čem většinou touží nejvíce – usměvavé, laskavé, kreativní a vzdělané knihovnice, se kterými je jim dobře, protože je jejich práce baví. Nakonec toto vyplývá i z vysvědčení, která děti vyplňují pro Kamarádku knihovnu, a z nejrůznějších výzkumů dětského čtenářství.

A ještě jedna věc je důležitá. Někdo z týmu musí myslet na zpětnou vazbu a dotahování akcí do konce a připomínat to tehdy, když na to možná „děckařky" z přemíry dalších nápadů zapomínají. Děti a jejich rodiny totiž velmi nepříjemně vnímají, když jejich úspěch není odměněn diplomem. To samé se týká třídních a jiných kolektivů. Velmi negativně také působí u partnerských projektů, jestliže na jejich konci chybí zhodnocení průběhu. Každá z akcí by měla mít svoji tečku. A pomyslnou tečku tohoto článku by mohlo představovat procento dětských čtenářů v naší knihovně. Tento ukazatel jsme začali sledovat právě kvůli Kamarádce knihovně před deseti lety. Tenkrát k nám chodilo 65 % dětí do 15 let z celkového počtu dětí ve městě. V loňském roce to bylo neuvěřitelných 80,3 %.

BLANKA TAUBEROVÁ
tauberova@knihovna-se.cz

Město Sedlčany, Středočeský kraj

Počet obyvatel	7 257
Počet čtenářů	2 377
Počet dětských čtenářů	736
Počet akcí	624

Statistické údaje pocházejí z roku 2015.

RECENZE PETR NAGY

Vzácný dar čtení a tři podoby čtenářství

Alberto MANGUEL: Cestovatel, věž a červ. Překlad: Lucie Chlumská a Ondřej Hanus. 1. vydání. Brno: Host, 2016., 152 stran.

Dílo v Kanadě žijícího argentinského spisovatele, překladatele a editora Alberta Manguela (*1948) nabízí jednoznačnou odpověď na otázku, jaký vztah má dotyčný autor ke knihám a čtení vůbec. Stačí vyjmenovat jeho tituly přeložené zatím do češtiny: *Dějiny čtení* (2007, 2012), *Čtení obrazu* (2008), *Knihovna v noci* (2009) a v neposlední řadě *Cestovatel, věž a červ*, vydaný letos v brněnském Hostu (stejně jako všechny předešlé knihy). Přestože napsal několik románů a uspořádal množství tematických literárních antologií, největší ohlas vzbuzuje Manguelova tvorba z oblasti literatury faktu, zvláště pak esejistika, k níž lze ostatně počítat i všechny tuzemské překlady.

> *„Kniha je svět, jímž můžeme cestovat, protože svět je kniha, kterou můžeme číst."*

Tajuplný název útlého svazku z roku 2013 záhy osvětluje podtitul „Čtenář jako metafora" a krátký úvod, kde Alberto Manguel upozorňuje na význam metafory jako takové pro naše vnímání světa a vzájemnou komunikaci. Jsou to právě obrazná přirovnání, která napomáhají vcelku nedokonalému lidskému jazyku tlumočit kýžené významy, a jednou ze základních metafor je představa světa coby knihy (nebo obecně souboru příběhů), kterou máme a můžeme číst. Jde vlastně o ideu nemálo optimistickou, neboť stojí na předpokladu, že okolnímu světu lze přinejmenším do jisté míry porozumět, že je možné alespoň zčásti dešifrovat jeho význam.

Dotyčná metafora však představuje pouze výchozí bod autorem rozvíjených úvah, ztělesněných celým řetězcem nápaditých metafor. Manguela totiž zajímají především rozličné způsoby, jakými můžeme svět kolem sebe číst (a to nejen prostřednictvím beletrie, ale i matematiky, teologie aj.), a zde se dostávají ke slovu titulní motivy cestovatele, věže a červa. Ideu světa jako knihy nejprve zkřížil s obdobně rozšířenou představou života coby cesty, což dalo vzniknout obrazu člověka čtenáře-cestovatele, procházejícího životem, jako by listoval stránkami knihy. Ze stejného základu, avšak nahlíženého z poněkud jiného úhlu, pak vyrůstá představa čtenáře hledajícího na své cestě životem-knihou útočiště, zpodobňované mnohdy jako věž. A specifický druh čtenáře, hltajícího nevybíravě a bez užitku vše, co mu přijde pod ruku, dal zrodit obrazu knihomola (postava „knižního blázna" se poprvé objevuje v 16. století v díle Sebastiana Branta *Loď bláznů*), jehož konkrétní charakteristika se proměňuje v závislosti na dané jazykové oblasti – vedle českého mola tak může být spojován třeba s myší (ve španělštině), krysou (v němčině a francouzštině) nebo titulním červem (anglicky *bookworm*).

Autor při svém výkladu hojně pracuje s obrazovým materiálem a od konkrétních děl z oblasti výtvarného umění (převážně obrazů či knižních ilustrací) se odráží i jeho výklad v rámci jednotlivých kapitol. Například v úvodu první kapitoly nazvané „Kniha světa" popisuje iluminaci ze starého francouzského rukopisu, která zobrazuje pověstný motiv malého Mojžíše plujícího v košíku, jenž tu ovšem nabývá podoby objemného knižního svazku: *Tato kniha je plavidlem, které umožňuje, aby Boží slovo cestovalo světem, a čtenáři, kteří jej budou následovat, se tak stanou poutníky v tom nejhlubším, nejpravdivějším slova smyslu.*

Přestože nejstarší vrstva pojednávaných metafor spadá již do období starověké Mezopotámie (autor se zabývá i známým *Eposem o Gilgamešovi*), těžištěm ustalování většiny z nich a prostředím jejich dalšího vývoje se stává až tradice křesťansko-židovská (v této souvislosti připomeňme knihu *Židé a slova*, kterou napsal Amos Oz se svou dcerou a jejíž recenzi přinesl *Čtenář* 2/2016). Manguel se ovšem neopírá jen o texty náboženské – příhodný materiál nachází i v oblasti krásné literatury, počínajíc Dantovou *Božskou komedií* (*asi nejslavnějším cestovatelským vyprávěním západní literatury*) a *Paní Bovaryovou* Gustava Flauberta končíc. Ve svém pojednání také cituje řadu dalších autorů, kteří se podobným tématem v minulosti zabývali, kupříkladu Ernsta Roberta Curtia, který ve své studii *Evropská literatura a latinský středověk* (česky 1998) stručně vylíčil dějiny metafory světa jako knihy.

Zmíněný vývoj některých metafor dokládá nejlépe případ obrazu člověka hledajícího ve čtení únik před světem, který postupem času nabýval velmi rozdílných konotací. Navzdory počátečnímu spojení s motivy a vlastnostmi, jako jsou melancholie, netečnost či zahálka, byla tato představa čtení mnohdy vnímána spíše pozitivně – ve čtenářově osamělém obcování s knihami se spatřovala příležitost k rozjímání, meditaci, ba i tvůrčímu aktu. Takovému člověku ovšem neustále hrozilo nebezpečí, že jeho soustředěnost vezme za své, odloučenost přeroste v nečinnost a odstup se promění v nezájem. Z těchto leckdy odůvodněných obav se zrodila známá metafora slonovinové věže, která počala být zvláště od 19. století vnímána výrazně negativně, jako symbol podivínství nebo povýšenosti (ovšem ani zde nechyběly výjimky – někdy se stejného výrazu užívalo pro označení básníkovy výlučnosti).

Navzdory své abstraktnosti a složitosti je téma čtení/čtenářství v knize Alberta Manguela pojednáno velmi srozumitelně, názorně a poutavě. Autor se jím zde ostatně nezabývá poprvé – metaforám čtení věnoval jednu kapitolu již ve svých *Dějinách čtení*. Přesto se v knize *Cestovatel, věž a červ* nikterak neopakuje, neboť svůj někdejší literární materiál (Walt Whitman, Benjamin Franklin, *Zjevení Janovo* atd.) nahradil početnějšími a neméně přesvědčivými doklady novými. Těžiště Manguelova přehledu vývoje vybraných metafor zůstává v minulosti, ojedinělé exkurzy do současnosti však prozrazují autorovu skepsi, co se týče dnešního stavu čtenářství. Výjimečnou a pro lidský druh nepostradatelnou schopnost čtení světa jako knihy jsme si podle něho *osvojili v době Gilgamešových tabulek a ztratili ji v době monitorů*. Teprve budoucnost ukáže, zda se budeme schopni znovu naučit číst pomalu, poctivě a pečlivě, jak to vyžaduje čtenářská podstata lidské existence. Právě jedinci jako Alberto Manguel jsou důkazem toho, že alespoň někteří z nás tento dar dosud neztratili.

NEUŠLO NÁM

Oborové bibliografie

Ústav pro českou literaturu AV ČR (ÚČL) uspořádal ve dnech **18.–20. října 2016** pod ne zcela přesnou hlavičkou **Týden s Českou literární bibliografií** prezentaci oborových bibliografií, které se hojně zúčastnila knihovnická veřejnost – jak na straně přednášejících, tak na straně posluchačů. Výsledky své bibliografické činnosti zde totiž prezentovaly většinou knihovny nejen z oblasti literárně-vědné, zahrnující rovněž literární samizdat, ale i z různých oblastí umění, přírodních věd, zemědělství a potravinářství, pedagogiky, archeologie, historie a dalších věd, včetně Knihovny AV ČR.

Řadou příspěvků se vinuly shodné problémy, se kterými se bibliografové museli a stále musejí vypořádávat: převod starých lístkových kartoték do digitální formy, přechod na nový software, někde redukce pracovních úvazků, jinde jejich posílení, mnohde se už dařící propojení bibliografie s plnými texty.

Výsledky semináře budou publikovány ve sborníku v rámci nově založené edice ÚČL *Bibliographica* (od roku 2016). Ti, kdo se do zcela zaplněného sálu nemohli dostavit, mohou shlédnout na webu ÚČL videozáznam akce (*www.ucl.cas.cz*).

–JaC–

Nejčastější chyby při psaní

Foto Martin Kibi Fořt

Literární workshopy v knihovně nejsou školou a ten, kdo je vede, není učitel, ale laskavý knihovník. Přesto to bez opravování chyb, kterých se adepti psaní dopouštějí, nejde. Kritiku však mnohdy vysloví sami účastníci a vzájemným připomínkováním se vylepšují a autorsky rozvíjejí. V dnešním díle se zaměříme na nejčastější chyby při psaní a na způsoby, jak v kurzu udržet vstřícnou atmosféru. I spisovatelé začátečníci bývají ješitní a vztahovační.

V první řadě je třeba říct, že nemluvíme o chybách pravopisných. Na takovou výuku je zde škola. Překlepy, chyby v interpunkci nebo neshoda podmětu s přísudkem se nevyhnou ani zkušenému autorovi a nikdo mu za to hlavu neutrhne. Koneckonců redaktor a jazykový korektor mají za úkol textu v tomto ohledu pomoci. V jiné situaci je však autor debutant, který se teprve o přízeň nakladatelství uchází. Měl by si uvědomit, že nejen rukopis, ale i průvodní dopis či mail se dostane do ruky lidem, kteří denně pracují s texty a pravopisná chyba na ně už zdálky svítí jako červená na semaforu.

Kontrolujeme se navzájem

Jakmile někomu chceme dát k posouzení naši práci, musí být bez chyb. Autora začátečníka sice prvořadě zajímá, zda má jeho text literární kvality, ale práci s hrubkami nikdo číst nebude. Pečlivou kontrolu pravopisu by žádný autor neměl podcenit.

- Autor si po sobě text musí několikrát přečíst, a ne ho hned po dopsání odesílat.
- Pravopisné chyby a překlepy si účastníci workshopů mohou opravovat navzájem.
- Před odevzdáním rukopisu by měl text zkontrolovat korektor či někdo pravopisně zdatný.

Zavřít si dveře do nakladatelství jen kvůli nedočkavosti a nepozornosti je hloupé. Každý by si měl uvědomit, že u textu, který sám vymyslel, je pravděpodobnost chybování daleko vyšší. Kreativní proces žene autora dopředu a nenechá ho zarazit se kvůli váhání nad „mě" a „mně". Při kontrolním čtení pak zase fakt, že člověk napsané zná, oslabuje schopnost pozorně slova písmeno po písmenu přečíst.

Chyby ve vlastních textech nikdo nevidí.

Chvála kibiců

Můžeme se jen zmínit o humorném pojmenování „kibic". To je člověk, který pozoruje hru jiných lidí a komentuje ji. Neustále radí hráčům uprostřed šachové či karetní hry nebo fotbalového zápasu. Zpravidla to je neoblíbený tvor, ale stane se, že na správné řešení přijde dřív než samotný hráč. K takovým „kibicům" mají blízko poradci všeho druhu, trenéři, producenti nebo – pozor – redaktoři či betačtenáři.

Každá tvůrčí činnost vyžaduje plné soustředění tvůrce. To on má v hlavě vizi, on ví, jakým hlasem má promlouvat jeho dílo, on staví příběh či vytváří kompozici obrazu. A se svým dílem je sám, a tak ani sebelepší tvůrce nemá od svého díla patřičný odstup. Nedívá se na něj pohledem jiného, pouze svým. A v této chvíli potřebuje rady přátel či odborníků v tom kterém oboru, kteří se na dílo podívají nezaujatýma očima, zvenčí, mimo hru – jako onen nenáviděný kibic.

Zůstaneme u literatury, a tak budeme pomocníky v tvorbě nazývat betačtenáři. Stejně jako se testují filmy na testovacích projekcích, jako se testují a ladí počítačové programy, stejně si účastníci workshopu takto navzájem připomínkují beta verze povídek literárních souputníků.

Najděte si vlastní betačtenáře – v literárním workshopu to jsou vaši kolegové/autoři a pochopitelně vedoucí workshopu.

Literární turnaj

Již v minulých dílech tohoto seriálu jsme vyzývali účastníky workshopu, aby si doma napsali krátkou povídku na dvě, maximálně na tři normostrany. Nyní to tedy učiníme také. Abychom udrželi oblast připomínek a kritiky přibližně v jedné rovině, zadáme účastníkům společný námět. Ať ho každý pojme po svém. Ale právě takto se při hromadném čtení lépe vyjeví, kdo a jak přistupuje k danému textu. Účastníci ke svému překvapení zjistí, že mezi sebou objeví akční dravce, romantické duše, zachmuřené intelektuály, fantasy hrdiny či rozené klauny.

Válka o příběh, bitva o každou větu

Na počátku dalšího sezení nakopírujete krátké příspěvky podle počtu účastníků, aby každý měl k posouzení texty ostatních. Určíte pořadí, v jakém budou účastnící dílny mluvit. Vstupování do řeči může být povoleno, ovšem za určitých pravidel (hlásit se, mluvit stručně a hlavně k věci).

Nejčastější chybou účastníků komentujících jiný text bývá, že nerespektují stvořený literární svět a projektují do kritiky vlastní postoje – jak by se zachovali oni sami.

Nikdy v roli betačtenářů neprosazujeme své postoje politické, feministické, militantní, sociální či náboženské, abychom měnili příběh či jednání hrdinů jiného autora!

Ideální je vést připomínkovací proces po tématech, která účastníkům sami určíte. Můžete ovšem účastníky vyzvat, ať si sami stanoví oblasti, podle nichž budou posuzovat daný text. Důležité je hlídat, aby se workshop tematicky nerozpadl, anebo aby se účastníci nevěnovali první připomínce a nestrávili s ní pak celý zbytek času.

Ukázka oblastí, na které mohou betačtenáři zaměřit pozornost:

- *Vhodné či nevhodné prostředí – i ten nejfantastičtější svět musí být věrohodný.*
- *Hrdinové a vedlejší postavy, hrdina, antihrdina – jsou uvěřitelní?*
- *Námět, zápletka, pointa – silný námět, zápletka očekávaná či šokující.*
- *Dialogy, interakce postav – úderné či rozsáhlé dialogy, „hlášky", vulgarismy.*
- *A samozřejmě stylistické či gramatické chyby.*

V každém textu je 10 % slov navíc, proto se nebojme škrtat.

Nepíšeme, škrtáme

Toto pravidlo platí i pro mnohá románová díla tzv. „profíků". Ti nejlepší z nich vám ale upřímně potvrdí, že pokud něco pomůže textu, je to právě jeho zkracování (či rovnou vypouštění) nadbytečných vět, dialogů, odstavců.

Z běžné povídky o sedmi až deseti stranách během dvaceti minut vyškrtáte nadbytečná slova, zkrátíte ji o půl nebo o celou stránku a, světe, div se, textu to nejen neublíží, ale prospěje.

Nejčastější chybou začínajících (i zkušených) spisovatelů je, že hájí každé své slovo jako vlast-

ní dítě. Vysvětlete účastníkům na příkladech jejich vlastních povídek, že škrtání pomáhá.

Nejčastější chyby nejen začátečníků spisovatelského řemesla:

1) Přivlastňovací zájmena: *Sedl si do svého křesla a zapálil si svůj doutník. Podíval se na své hodinky a řekl si: „Musím dokončit svůj úkol."*

2) Adjektiva: *Do hluboké, bezedné propasti vletěl obří, gigantický drak o neuvěřitelných rozměrech a jeho šílený pohled byl hrozivý a nelítostný.*

3) Vykřičníky, otazníky, trojtečky…: *Spatřil ho na vlastní oči! Bylo to hrozné!!! Zařval: „To jsi neměl, Donalde! Zničíš tu věc! Teď jsi mě naštval!" Donald se však náhle otočil! Proboha! V ruce držel nabitý banán!!!*

Jednoduché pravidlo: Na jednu stránku patří nanejvýš jeden vykřičník.

„Kdo si myslíš, že jsi???" ptal se ho kousavě. „A můžeš mi říct, proč jsi to udělal?!"

Opakující se tři otazníky či znásobené vykřičníky se ukazují pouze v nejprimitivnějších internetových diskusích. Jsou spíše projevem psychického (psychopatického) stavu než spisovatelského řemesla.

Šla k dubovému háji… A náhle si to uvědomila… Ach, jak je nešťastná… Tolik, tolik toho již vytrpěla…

Při nadužívání trojteček uprostřed vět či na jejich konci se autoři domnívají, že jejich vyjadřování je tímto „tečkováním" jaksi tajemné, přemýšlivé. Není tomu tak. Takový text prozrazuje autorovu bezradnost a neschopnost dopovědět myšlenku. Pokud adepti spisovatelského řemesla nahradí 70 % trojteček jednoduchými tečkami, zjistí, že text se zpřehlednil a je více srozumitelný.

4) Uvozovací věty: *„Vypadni odsud!" zařval zběsile. „Ne, prosím, nech mě," kňoural zbaběle. „Já mu to říkala!" pronesla rozhodným hlasem. „Ale on to přece dokáže," pronesl majestátně vznosným hlasem.*

Běžný prohřešek všech, tedy i pokročilých spisovatelů. Takto napsané uvozovací věty najdete téměř v každé knize. Zdvojení informace, doslovné vysvětlení pro nechápající. Pozor na „dělání hlupáků ze čtenářů". V tomto případě škrtejte opravdu hodně. Zjistíte sami, že uvozovací věty jsou mnohdy zbytečné. Postačí dobře vystavěný dialog.

5) Rozvité až nejrozvitější věty beze smyslu: *Přišla do zámecké síně, která se táhla od kaple plné zlata a drahokamů až ke schodišti, které bylo umístěné ve středu protější stěny, na níž visely obrazy, ale i přesto přeběhla celou rozlohu, aby se přivítala s krásným hochem s havraními vlasy, jež připomínaly inkoustovou čerň smíšenou s ďábelskou temnotou, a chytla ho kolem krku a vlepila mu polibek připomínající ranní kuropění, na něž tak dlouho čekala.*

V podobných větách si můžou účastníci dílny tvůrčího psaní navzájem v textech škrtat opravdu hodně. A věřte, že jim to v každém případě pomůže.

6) Neurčitá zájmena: Střezte se jich jako čert kříže! *„Přišli do nějaké podzemní místnosti. Na jakési pevné podlaze stálo pár stolů a několik židlí. Posadili se pod nějakým obrazem. Jakýmsi zázrakem si jich všiml výčepní. Bavil se s několika hosty na baru a naléval jim nějaké pití. Objednali si pár piv."*

Nebojte se být konkrétní. Je to váš literární svět.

Chybami se člověk učí

Vyzvěte účastníky kurzu, aby zkusili najít v textech ostatních přispěvatelů podobná pochybení. A pak jsou dvě možnosti. Buď sám autor navrhne způsob řešení či opravy, nebo mu ostatní pomohou a navrhnou, jak daný „prohřešek" napravit jinak, třeba zcela originálně.

Lektor, který kurz vede, je v těchto okamžicích tou nejdůležitější osobou. To on je moderátorem diskuse, který tlumí vášně, posouvá debatu nad texty dál, vynáší smírčí soudy. Přestože právě kvůli kritice ostatních se lidé takových setkání zúčastňují, jít s kůží, byť literární, na trh bývá těžké. Někdo by proto vždy měl na rozpravu dohlížet, odklánět osobní výpady a dbát na to, aby se všichni v dobrém zase rozloučili. Víc než vlastní literární talent bývá v takových chvílích empatie, porozumění, teplý čaj a sušenky.

JIŘÍ W. PROCHÁZKA a **KLÁRA SMOLÍKOVÁ**

Rozšířenou verzi článku naleznete v e-verzi *Čtenáře*.

LITERÁRNÍ VÝROČÍ — PROSINEC

Před 130 lety, **2. 12. 1886**, se narodil **Jaroslav Durych** († 1962), český prozaik, básník, dramatik a publicista, který měl výrazný vliv na rozvoj českého katolicismu v 1. polovině 20. století; k jeho nejvýznamnějším dílům patří historický román *Bloudění* (tzv. větší valdštejnská trilogie), soubor povídek *Rekviem* (tzv. menší valdštejnská trilogie), historická tetralogie *Služebníci neužiteční*, romány *Paní Anežka Berková*, *Sedmikráska*, *Duše a hvězda* či *Boží duha*.

Před 90 lety, **2. 12. 1926**, se narodil **Miloš Macourek** († 2002), český spisovatel, básník, dramatik a scenárista; podílel se na řadě slavných filmů (*Kdo chce zabít Jessii?*, *Zabil jsem Einsteina, pánové!*, *Čtyři vraždy stačí, drahoušku*, *Pane, vy jste vdova!*, *Šest medvědů s Cibulkou* aj.) a televizních seriálů (*Mach a Šebestová*, *Arabela*, *Létající Čestmír*, *Křeček v noční košili* aj.).

Před 395 lety, **3. 12. 1621**, se narodil **Bohuslav Balbín** († 1688), český literát, historik, kněz, zeměpisec a pedagog, významná osobnost českého baroka; jako jezuita se účastnil rekatolizace, jako vlastenec patřil mezi obhájce českého jazyka; napsal např. *Rozpravu na obranu jazyka slovanského, zvláště pak českého* či *Směs rozprav o dějinách českých*; psal výhradně latinsky.

Před 115 lety, **9. 12. 1901**, se narodil **Ödön von Horváth** († 1938), německy píšící dramatik a spisovatel, který pocházel z Rakouska-Uherska; k jeho nejznámějším hrám patří *Povídky z Vídeňského lesa*, *Víra, naděje, láska*, *Neznámá ze Seiny* či *Figarův rozvod*.

Před 100 lety, **9. 12. 1916**, se narodil německo-židovský spisovatel, dramatik, grafik a malíř **Wolfgang Hildesheimer** († 1991); z jeho díla vyšly česky romány *Tynset* a *Marbot* a biografie *Mozart*.

Před 90 lety, **9. 12. 1926**, se narodil český spisovatel, básník a psycholog **Jan Křesadlo** († 1995; vl. jménem Václav J. K. Pinkava); po roce 1968 žil ve Velké Británii; autor knih *Mrchopěvci*, *Fuga Trium*, *Slepá bohyně*, *Obětina*, *Zuzana a dva starci*, *Dvacet snů*, *Dvanáct bajek* aj.

Před 85 lety, **9. 12. 1931**, se narodil **Ladislav Smoljak** († 2010), český filmový, televizní a divadelní režisér, scenárista a herec, čelní postava Divadla Járy Cimrmana, spoluautor většiny her tohoto divadla, režisér známých filmů (*Vrchní, prchni!*, *Jára Cimrman ležící, spící*, *Rozpuštěný a vypuštěný* aj.).

Před 125 lety, **10. 12. 1891**, se narodila německá básnířka, prozaička a překladatelka **Nelly Sachsová** († 1970), nositelka Nobelovy ceny za literaturu (1966); od roku 1940 žila ve Švédsku; česky vyšel výbor z básní *Zatmění hvězd*.

Před 80 lety, **10. 12. 1936**, zemřel italský dramatik, prozaik a básník **Luigi Pirandello** (* 1867), nositel Nobelovy ceny za literaturu (1934), autor slavných her *Sicilská komedie*, *V rukavičkách*, *Šest postav hledá autora*, *Jindřich IV.* či *Nahé odívati*.

Před 195 lety, **12. 12. 1821**, se narodil francouzský spisovatel **Gustave Flaubert** († 1880), který se proslavil romány *Paní Bovaryová*, *Citová výchova* a *Salambo*; dále napsal např. dramatický text *Pokušení svatého Antonína*, soubor *Tři povídky*, několik neúspěšných divadelních her, ironicky a satiricky pojatý *Slovník přejatých myšlenek*; poslední román *Bouvard a Pécuchet* zůstal nedokončen (stal se námětem známého českého televizního seriálu *Byli jednou dva písaři* z roku 1972).

Před 155 lety, **19. 12. 1861**, se narodil italský spisovatel židovského původu **Italo Svevo** († 1928; vl. jménem Aron Ettore Schmitz), představitel modernismu, autor románů *Život pana Alfonsa*, *Senilita* a *Vědomí a svědomí Zena Cosiniho*; česky vyšly také výbory z povídek *Povedený kousek* a *Krátká sentimentální cesta a jiné povídky*.

Před 120 lety, **23. 12. 1896**, se narodil italský spisovatel **Giuseppe Tomasi di Lampedusa** († 1957), jehož proslavil posmrtně vydaný jediný román *Gepard* (1958), mistrovsky zfilmovaný Luchinem Viscontim (1963); posmrtně vyšly i další novely a povídky (český výbor *Ligeia a jiné prózy*).

Před 125 lety, **26. 12. 1891**, se narodil americký spisovatel **Henry Miller** († 1980), autor ve své době skandálních a zakazovaných románů *Obratník Raka*, *Obratník Kozoroha* a *Tiché dny v Clichy* či trilogie *Růžové ukřižování* (*Plexus*, *Nexus* a *Sexus*).

Před 170 lety, **27. 12. 1846**, se narodil český spisovatel, historik a učitel **Zikmund Winter** († 1912), autor historických románů, novel a povídek *Nezbedný bakalář*, *Rozina Sebranec*, *V pasti*, *Panečnice*, *Mistr Kampanus* aj.; z odborné literatury je známá např. *Zlatá doba měst českých*.

Portréty archiv autora

Sestavil **MILAN VALDEN**

Přístup ke čtenářství netradičně

Ve Švédsku existuje mnoho projektů zaměřených na rozvoj čtenářských kompetencí jak v dětství, tak i v dospělosti. Projekty se finacují z různých grantů a jsou všechny zajímavé a potřebné. Existuje zde ovšem veliká konkurence v podobě počítačových her – ty naše děti, bohužel, zajímají v současné době více než četba.

Často naši aktuální i potenciální uživatelé cítí rozpor mezi čtením/knihovnou a jejich vysněným světem; sedí dlouhé hodiny na internetu a hrají hry. Někdy se zdá, že pro nás všechny, kteří chceme čtení a vztah ke knihám podporovat, jsou počítačové hry nepřítelem číslo jedna. A i když to neříkáme nahlas, naše různé aktivity to potvrzují – chceme čas dětí, který stráví u počítače, omezovat, kontrolovat a kompenzovat čtením knih! Je to samozřejmě potřeba, ale zahání nás to a naše klienty do různých rohů ringu, do pozice protihráčů.

Jsou ale počítačové hry opravdu naším konkurentem a nepřítelem? Musíme si dát pozor, abychom se nestali nepřáteli dětí, a četba, kterou nabízíme, úplně nezajímavou alternativou. Proto mne zaujal projekt školního knihovníka v obci Vindeln Tommyho Bildströma. Ten vidí i za hraním počítačových her dětskou touhu po vyprávění, příbězích a historkách, jen v jiné formě, než je čtení knih. Rozhodl se využít zájmu dětí a mládeže o kreativní vytváření příběhů a spojit ho s počítačovými hrdiny a superhrdiny z komiksů. Prostě zkusit novou metodu na podporu čtení, ve které se používá vlastní (digitální) svět dětí a teenagerů.

Konkrétně se jedná o použití dramaturgie a mytologických příběhů obsažených ve velikém počtu počítačových her, komiksů, fantasy a sci-fi literatury. Tommy se snaží přinést nový, pro děti zajímavý pohled na příběhy. Abychom mohli dětem a mladým lidem při tvorbě příběhů pomoci, je nutné mít dobré znalosti tohoto typu literatury a počítačových her. Kreativní knihovník například vycházel z oblíbeného seriálu *Živí mrtví* (v anglickém originále *The Walking Dead*) amerického postapokalyptického hororového televizního seriálu. Vytvořil podle něj návod k použití – manuál, jak vyvářet a psát nové příběhy a pokračování podle vlastních nápadů. Hrdinové a zápletky vycházejí ze seriálu, ale nové „scénáře" se odehrávají ve Vindeln a používají jména osad a vesnic z okolí. Knihovník spolupracuje s učiteli, kteří vědí většinou o tomto virtuálním světě málo a jeho pomoc i znalosti vítají.

Tommy se také nechal inspirovat počítačovými hrami, jako jsou Fallout a Zaklínač. Studenti vytvářejí určitou formu fanfiction, na výběr mají různé úrovně obtížnosti. Ten, komu se píše lehčeji, může vytvořit celý nový svět (podle Minecraftu – počítačové hry odehrávající se v otevřeném světě, ve kterém má hráč neomezenou svobodu pohybu a činností), a ten, komu to jde hůře, může použít svého oblíbeného hrdinu a popsat nějaké jeho osudy nebo příhodu. Všechny „scénáře" se čtou nahlas – autorem nebo někým jiným – a chuť ke čtení a psaní se tím povzbudí.

Místo abychom začínali s rozvojem čtenářských kompetencí četbou Augusta Strindberga nebo Selmy Lagerlöfové, začínáme ve světě superhrdinů z komiksů, říká Tommy a doporučuje: *Vyzvedněte tuto literaturu. Ukažte dětem a mládeži, že je berete vážně, že víte, co je zajímá, že tuto tematiku ovládáte a že se s nimi chcete v tomto žánru potkávat. Poslouchejte, o co mají děti a mládež zájem, o čem mluví, na co se dívají v televizi, jaké hry hrají. Pište a mluvte o počítačových hrách a televizních seriálech. Tak bude naše setkání rovnocené – setkáme se na jejich domácí půdě a budeme mít šanci je ovlivnit, vést k rozvoji čtenářských dovedností!*

I když se tento přístup může někomu zdát dětinský, v případě školní knihovny ve Vindeln měl veliký úspěch. A to nejen u dětí a mládeže, ale také u učitelů i rodičů, kteří nadšeně sledovali, jak jejich děti začaly číst a psát samy (i když samozřejmě na počítači nebo iPadu).

Zdroje jsou dostupné v Knihovně knihovnické literatury
Národní knihovny ČR

Ve strategických materiálech norských veřejných knihoven je jen stručná zmínka o vazbách na zdravotní gramotnost. Norská zdravotnická zařízení mají ale o meziresortní spolupráci s knihovnami stále větší zájem a tato spolupráce se jeví velmi atraktivní i pro knihovny. Podle zdravotnických pracovníků mohou hrát veřejné knihovny jako informační instituce důležitou roli ve zdravotnických službách – knihovníci mají vysokou úroveň informační gramotnosti a nové metodické materiály pro knihovny podporují myšlenku komunitní knihovny v kontextu souvisejícím se zdravím. Na webových stránkách vybraných norských knihoven lze získat on-line přístup k vysoce kvalitním informacím o zdraví (na rozdíl od často nekvalitních informací nabízených bezbřehým a nekontrolovaným internetem). Cílem veřejných knihoven v Norsku tak bude do budoucna i podpora veřejného zdraví a posílení role knihoven jako poskytovatele zdravotních informací, kvalitu informací budou garantovat místní zdravotníci ve spolupráci s knihovnou. Norská národní knihovna připravila projekt na podporu tohoto cíle, převzala odpovědnost za obsah poskytovaných zdrojů, krajské knihovny pak měly celý projekt propagovat. Knihovny také uspořádaly ve spolupráci se zdravotníky řadu přednášek – jejich účastníci ocenili možnost bezplatného setkání se špičkovými zdravotníky.
(Scandinavian Library Quarterly – Volume 49, No. 1–2/2016, s. 17–19)

Bavorská státní knihovna v Berlíně se snaží o propagaci svých jedinečných fondů a sbírek moderními formami. Knihovna vytváří unikátní aplikace pro zpřístupnění digitálního obsahu speciálně pro smartphony, tablety a další mobilní zařízení. Nejnovější „appka" – *Německá klasika v prvních vydáních* – je dalším z mnoha experimentů berlínské knihovny. Je určena pro Apple Itunes Store pro smartphony a tablety, verze pro Android se připravuje. V současné době nabízí aplikace 30 vybraných děl z fondů Bavorské státní knihovny, prezentuje to nejlepší z německého literárního kánonu (např. Goethova *Fausta*). Tyto digitalizované verze jsou velmi atraktivní pro svoji autentičnost, ale vzhledem k jinému typu písma, než používáme v současnosti, je pro většinu z nás obtížné až nemožné tato díla číst. Pro čtenáře je aplikace zajímavá svou konfrontací mezi naskenovaným obrazem originálu a jeho použitím v e-knize. Uživatel se blíže seznámí s novogotickým písmem, které se v Německu běžně používalo ještě v polovině 20. století. Appka je vhodná pro školní výuku, vybraná díla německého literárního kánonu sahají od doby osvícenství až po 20. století (např. *Emilia Galotti* od G. E. Lessinga, *Utrpení mladého Werthera* od J. W. Goetha nebo drama *Agnes Bernauer* od F. Hebbela). U jednotlivých stran lze použít zoom a bez problémů se přizpůsobují potřebám čtenáře, lze také přepnout na vhodnější barevné pozadí textu. I díky podobným projektům je Bavorská státní knihovna nositelem titulu *Paměť světa UNESCO*.
(Bibliotheksmagazin – Jahrgang 11, 31. Ausgabe, Nr. 1/2016, s. 12–17)

Americké knihovny čelí mnohým výzvám informační společnosti, budují komunity pro lidi různých věkových kategorií a poskytují moderní služby potřebné ke studiu, výzkumu a celoživotnímu vzdělávání. Spojené státy mají energickou a různorodou knihovnickou komunitu, která má velký vliv na rozvoj společnosti. Americké knihovny jsou vysoce důvěryhodná, inkluzivní a bezpečná místa. Jistě i proto byl letošní kongres IFLA organizován opět ve Spojených státech. Od předchozího kongresu v roce 2001 v americkém Bostonu se toho hodně změnilo, knihovny jsou daleko propojenější, spolupracují v mnoha ohledech s jediným cílem – co nejlépe uspokojit své uživatele. Nové služby mění životy lidí a jsou zdrojem blahobytu, na druhou stranu se řada amerických knihoven ještě potýká s dopady ekonomické krize z roku 2008 (snížené rozpočty a počet pracovníků, omezení služeb). Knihovny hledají nové argumenty, kterými by přesvědčily zřizovatele o své prospěšnosti. Spojené státy disponují cca 120 000 knihovnami na 320 milionů obyvatel. Veřejné knihovny hrají významnou komunitní roli – slouží společenstvím všech velikostí a typů „od kolébky po hrob" a americká veřejnost je vnímá jako demokratické organizace se svobodným přístupem k informacím. Společnost uznává, že knihovny vnášejí kvalitu do informačního ekosystému, který je nyní zcela přeplněn neprůhlednými on-line alternativami.
(IFLA Journal – Volume 42, Number 2, June 2016, s. 85–101)

Připravil **ROMAN GIEBISCH**

Úplný přehled novinek najdete na adrese
http://ipk.nkp.cz/knihovnicky-institut/knihovna-knihovnicke-literatury/Prirustky.htm

KNIHOVNICTVÍ

Teorie. Řízení a organizace

BROCKERHOFF, Christiane. Interne Kommunikation in der Bibloiotheken. [Interní komunikace v knihovně.] Berlin; Boston: De Gruyter Saur, 2016. viii, 179 stran: ilustrace. Praxiswissen.
ISBN 978-3-11-030900-3 *Kr 40.401*

Design, innovation, participation: BOBCATSSS 2015: proceedings & abstracts / editors: Pavla Minaříková, Lukáš Strouhal. [Design, inovace, součinnost: BOBCATSSS 2015: zprávy a referáty.] Brno: Flow, 2015. 331 stran: ilustrace.
ISBN 978-80-88123-00-2 *K 40.358*

RICHARDS, Pamela Spence, Wayne A. WIEGARD a Marija DALBELLO, eds. A history of modern librarianship: constructing the heritage of western cultures. [Dějiny moderního knihovnictví: vytváření dědictví západních kultur.] Santa Barbara, California; Denver, Colorado: Libraries Unlimited, an imprint of ABC-CLIO, LLC, 2015. xix, 248 stran.
ISBN 978-1-61069-099-7 *Kdb 40.294*

VACEK, Jiří. Slovanská knihovna – můj osud: mozaika vzpomínek. Praha: Národní knihovna České republiky – Slovanská knihovna, 2016. 174 stran: ilustrace, portréty. Publikace Slovanské knihovny, 77.
ISBN 978-80-7050-671-4 *Krb 40.407*

Sítě knihoven

The Austrian National Library / editing by Irmgard Harrer, Alfred Schmidt, Thomas Zauner. Second revised edition. [Rakouská národní knihovna.] Munich; London; New York: Prestel, 2015. 165 stran, 2 nečíslované strany: barevné ilustrace. Prestel Museum Guide.
ISBN 978-3-7913-5417-0 *Taa 9.879/B*

ČAS v roce 2014: ročenka České archivní společnosti. Praha: Česká archivní společnost, 2015. 224 stran: ilustrace.
ISBN 978-80-904688-8-7 *Tm 9.883/B*

Služby knihoven

INSPO 2010 – Internet a informační systémy pro osoby se specifickými potřebami: 13. března 2010, Kongresové centrum Praha. Praha: BMI sdružení, 2010. 71 stran: ilustrace. *Sbd 9.863/B*

SMOLÍKOVÁ, Klára. Knihožrouti / ilustrovala Bára Buchalová. Praha: Triton, 2016. 56 stran: barevné ilustrace.
ISBN 978-80-7387-998-3 *Sf 9.844/B*

KNIHOVĚDA

BARED, Robert. Le livre dans la peinture / preface du Rascal Quignard. [Kniha v obrazech.] Paris: Citadelles & Mazenod, 2015. 247 stran: barevné ilustrace.
ISBN 978-2-85088-607-2 *Xa 40.332*

DUDEK, Karel. Stopa míří do Čech: tajemství Voynichova rukopisu. Beroun: Machart, 2015. 143 stran: ilustrace (převážně barevné), 1 mapa, portréty, faksimile. Mea culpa, 2. svazek.
ISBN 978-80-87938-19-5 *Xaa 9.845/B*

INFORMATIKA

BARTOŠEK, Miroslav a kol. Otevřený přístup k vědeckým informacím: současný stav v České republice a ve světě. Brno: České vysoké učení technické v Brně – Nakladatelství VUTIUM, 2016. 265 stran: grafy, tabulky.
ISBN 978-80-214-5282-4 *If 40.341*

FORD, Nigel. Introduction to information behaviour. [Úvod do informačního chování.] London: Facet Publishing, 2015. x, 252 stran: ilustrace.
ISBN 978-1-85604-850-7 *Ie 40.316*

GODWIN, Peter a Jo PARKER, eds. Information literacy beyond library 2.0. [Informační gramotnost přes knihovnu 2.0.] London: Facet Publishing, 2012. xv, 268 stran: ilustrace.
ISBN 978-1-85604-762-3 *Ie 40.310*

LUPAČ, Petr. Za hranice digitální propasti: nerovnost v informační společnosti. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2015. 260 stran: ilustrace. Studie, 119. svazek.
ISBN 978-80-7419-231-9 *Zdd 40.351*

RAYWARD, W. Boyd, ed. Information beyond borders: international cultural and intellectual Exchange in the Belle Époque. [Informace za hranicemi: mezinárodní kulturní a intelektuální výměna v Belle Époque.] Farnham: Ashgate, 2014. xvi, 318 stran: ilustrace.
ISBN 978-1-4094-4225-7 *Ifb 39.824*

SMALLWOOD, Carol, ed. The complete guide to using Google in libraries. [Kompletní příručka k použití Googlu v knihovnách.] Lanham; Boulder; New York; London: Rowman & Littlefield, 2015. 2 svazky: ilustrace.
ISBN 978-1-4422-4690-4 (vol. 1) *Ie 40.206*
ISBN 978-1-4422-4787-1 (vol. 2) *Ie 40.207*

Připravila **EVA MACKOVÁ**

Týden knihoven s. 389–390

3.–9. 10. 2016

↓ Momentka z knihovnického happeningu ve Vsetíně – dobrotivá víla Knihomilka

↓ Knihovny ve Vsetíně také hledaly talent – vítězný tým z Knihovny města Ostravy
Foto Archiv MVK Vsetín

↑ Plakát k akci Knihovny hledají talent

↑ Ocenění dobrovolní knihovníci 5. ročníku akce Středočeský Kramerius
Foto Petra Havelková

↑ Kulturní příspěvek při vyhlášení Středočeského Krameria
Foto Petra Havelková

Den pro dětskou knihu

10. ROČNÍK 26. 11. 2016

skip